

UTAZÁS A HOLDBA ÉS EGYÉB TÖRTÉNETEK

**IRTA
RÁKOSI VIKTOR**

MÜHLBECK KÁROLY RAJZAIVAL

**BUDAPEST, 1914
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2022
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitálistartalom-fejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-517-9 (online)
MEK-21018

TARTALOM

Utazás a holdba.
A török császár borbélyja.
Csipisz és Csitri.
Látogatásom a „Vörös sündisznó”-nál.
Hogyan aprított föl engem Krausz bácsi?
Az ökör és a darázs.
A feketekávé.
Mire való a budai alagút?
Szegény embernek gazdag kutyája.
Az ujságáruló asszony álma.
Az okos majom.
A mennyei liszt.
Medvepör.
György úr mandulái.
Levél a Jézuskához.
Az oroszlán megtraktálása.
A kéményseprő és a pékinas.
A zászló.
Damjanics katonája.

Utazás a holdba.

Levelet kaptam egyszer a nagybátyámtól, hogy leesett a hó, zuzmarások a fák, fagy a Balaton, fehér a Badacsony s fűtik már a kastély kertre nyíló szobáját. Menjek le telet nézni. Le is mentem az írás vétele után rögtön.

Egy este, vidám családi vacsora után szobámba vonultam. A kályha meg volt repedve és iszonyú füst csapódott arcomba, mikor beléptem. Kinyitottam az ablakot. Szépen sütött a hold s a fehér földre cifra alaku árnyakat vetettek a fák. Néha egy a hótól megterhelt faág letörött, különben csendesség uralkodott. A melegség és füst bolondul tódult kifelé s helyette beömlött a hideg.

Csipogás ütötte meg a fülemet és holmi kis madárkarmok sűrű kopogása. A széles ablakdeszkára néztem. Három rongyos, kopott, tépett, sovány veréb ugrált ott, összefogózkodva. A látvány: három bolond veréb, oly érdekes és rémes volt egyúttal, hogy közelebb léptem. Amint megláttak, nem rebbentek el, hanem egyenesen a vállamra szálltak. Barátságosan dörzsölték kezemhez hideg, kis orrukat s a lámpás alá kucorogtak. Egyszerre a legnagyobbik föláll, nagyot nyújtózkodik, és megszólal.

Igenis, megszólalt. Máig sem tudom, hogy én értettem a verébnyelvet, vagy ő tanulta meg az embernyelvet, elég az hozzá, hogy kitűnően megértettük egymást.

A veréb tehát megszólalt:

- Uram, tegye be az ablakot. Minek kiereszteni azt az édes, kedves, kellemes melegséget?

Engedelmeskedtem neki.

- Köszönöm, - szólt ismét szürke vendégem. - Jaj be jó idebent, hála Istennek, hogy itthon vagyunk.

Vendégem újra megrázta magát és valamivel melegebb hangon folytatá:

- Tisztelt uram, engedje meg, hogy az ön személyében az egész emberiségtől és a földgolyótól bocsánatot kérjünk.

Fölkeltem s végigsétáltam a szobán: vagy ez a veréb örült, vagy én vagyok örült. A mosdó fölé hajoltam és egy korsó hideg vizet öntöttem a fejemre. A veréb végigvárta s aztán megszólalt:

- Inkább egy kis kenyérmorzsát tetszenék nekünk adni.

A sötét folyosón átfutottam az ebédlőbe s jókora karaj kenyeret szeltem. Így mentem vissza a szobámba s vendégeim csakhamar csipegették a kenyeret. Éheseknek látszottak. Én csak néztem őket, de egy szót se szóltam. Mikor befejezték a lakomát, így szólt az, aki eddig is mindig beszélt:

- Fogadja köszönetünket. De különös, hogy önt ez a mi szokatlan látogatásunk még csak meg sem lepi? Azt se kérdi, hogyan kerültünk ide, kik vagyunk és mit keresünk?

Alig mertem megszólalni. Attól féltem, hogy amint velük szóba állok, magam is rögtön verébbé változom s ott ugrálok köztük. Végre megembereltem magamat:

- Óh, kérem, sőt nagyon kíváncsi vagyok...

Úgy éreztem, hogy a fogam vacog. Tán nagyon sokáig hagytam nyitva az ablakot?

- Nohát, ha kíváncsi, akkor elmondom önnek a mi történetünket. Üljön le, jó ember és hallgasson.

*

Tetszik tudni, mi az idevaló nagycsúri familiából származunk. Egykor nagyon sokan valánk, s a nagy csűr zsupteteje alatt igen jól éreztük magunkat. Egész nap ugráltunk az udvaron, a szérűskertben, a gyümölcsösben; csipegettük a gyümölcsöt, ettük a magot, még konyhahulladék is akadt néha. Mindnyájan jól tápláltak és kövérek voltunk. Zápor és hideg ellen védett a zsúp, semmi bajunk se volt hosszú ideig.

De az Úristen, aki mindnyájunkat teremtett, megpróbáltatások alá vetett. Hirtelen elfogott bennünket az okosság. Testileg megmaradtunk verebeknek, de agyvelőnk átváltozott ember-agyvelővé. A boldog és ostoba nagy-csúri nemzetség egyszerre okos és boldogtalan lett. Óh, uram, higgye el, az okos emberek nagyon szerencsétlenek! Mi is, kik eddig mitsem tudtunk és csak kis bögyünk hizlalásával foglalkoztunk, egyszerre beláttuk, hogy mily szánalmasak lettünk.

Az ember tolakodónak tartja a verebet, macska les rá úton-útfélen: hát élet ez? Nem lehet ezen segíteni, változtatni? Hát csak mi vagyunk röghöz kötve és nem mozdulhatunk a helyünkben?

El, más országba, más hazába, ahol vagy ember nincs, vagy ha van ember, olyan, aki a verebet megbecsüli.

Ily kifakadások ömlöttek a verébajkokról, mikor egy-egy esős napon a csűr gerendáin, lécein üldögélve beszélgettünk.

- Úgy van, gyerekek, - mondá ilyenkor a törzsfő, ha a nagy, idétlen gólya meg a daru utazhatik, miért ne mozdulhatna ki szülőföldjéről a fürgé veréb? Mondom nektek, hogy a fecske csak azért részesül olyan tiszteletben, mert csöpp létére az óperenciás tengeren túlra is el mer röpködni.

El is határoztuk, hogy legközelebb a nemzetséget népgyűlésre hívjuk össze.

Egy napon sétát tettem a ház körül, hogy a háziállatoknak elmondjam a nagy ujságot: mire készül a nagy-csúri verébnemzetség.

Aranyos kalickák csillogtak a tornácon s bennök sütkéreztek az éneklő madarak. Legelőször is ezeket szólítottam meg:

- Nem volna-e kedvetek itt hagyni a börtönt s kirepülni a szabadba?

- Ez nem börtön, hanem hajlék, otthon, - felelt a kanári, - itt a karikán hintálom magamat, kedvemre füttyörészek s gazdám ellát cukorral és sárgaréppával. Szeretnek és megbecsülnek.

- De őseid egykor szabadok voltak és messze, déli tengerek szigetein őserdők visszhangját verték föl édes dalukkal, - folytatám.

- De bezzeg szenvedtek, ha jött a fergeteg. Nekem pedig semmi bajom sincs.

- Mit csinálnál, ha a kalickából kiszabadulnál?

- Újra visszatérnék oda.

- Szegény rabmadár!

Gyanús hangot hallottam. Hamar egy vékony faágra ugrottam. Jól tettem: csakugyan a macska volt. Odakiáltottam neki:

- Hej, macska, te hízelgő, éleskőrmű, vérszomjas cica! Nem sokáig fogsz már rám leselkedni, mert itthagylak benneteket.

- Ugyan hová mennél, te kis ostoba? - kiáltott a macska és olyan jóízűt nevetett, hogy még a bajusza is rángatózott.

- Világgá megyek, a szabad életnek adom magamat. És még te nevetsz, te, te, tigrisek elfajzott ivadéka, ki tányérnyalóvá aljasodtál.

A macska kiegyenesítette a hízelgésben meggörbült hátát.

- Őseimet ne bánts! Azok nagyok és dicsők. Én tisztetem őket és büszke vagyok rájuk. De az ember meg kenyeret ad és én azzal tartok, aki engem táplál. Szép dolog az őserdők homályában rettegetni embert és állatot, de még szebb a meleg konyhában, kékvirágos fehér tányérban párolgó tejbe öltögetni piros nyelvecském.

- Elpuhultál végképpen, - feleltem neki, - végy példát rólam. Én nem dicsekszem ősökkel. Paraszt vagyok. De érzem, hogy helyzetem tűrhetetlen, szolgálai s van bátorságom újat próbálni.

- Unalmas veréb vagy. Nem értem beszéded. De mindjárt megértenélek, ha a fogam alá kapnám a húsozat.

Ekkor fölébredt a kis kanári az aranyos börtön tollas fészkeben és ezüstcsengésű hangon szólt az öregebbhez:

- Anyám, aludtam és álmomban narancsfa-erdőben jártam és a tenger zúgását hallgattam.

Diadalmasan fordultam a kanárianyához és mondtam neki:

- Látod, hiába született rabnak; gyermeked szabadságról és hazájáról álmodott.

Ezzel kirepültem az udvarra, hol a becsületes képű, lapátfülű vadászkutya heverészett. Vele jó barátságban éltem, mert sohasem követett el ellenem semmiféle rosszat. Mikor köszöntem neki, barátságosan rám nézett.

- Mit akarsz, öcsém? - kérdezte.

- Búcsúzni jöttem.

- Talán kútba akarsz ugrani?

- Nem én, hanem kivándorolni.

- Mi a manó? Hová?

- A szabad állatok sorába lépek.

- Ugyan, ne bomolj!

- De igenis bomlok. Meg akarjuk mutatni, én és egész nemzetségem, hogy nem vagyunk rászorulva az emberre és másutt is meg tudunk élni, nemcsak az ő háza körül. Hát maga, bácsi, sohase vágyott erre?

- Nem én; én az embernek nem a szolgája, hanem a barátja vagyok. Engem szeret, megbecsül és én munkával megiszolgálom a kenyeremet.

- Boldog, aki ezt elmondhatja magáról.

- Ugyan ne beszélj. Hát ti nem pusztítjátok-e a férgeket?

- Ez nem elég. Nagyobb vágyaink vannak.

- Most kezditek, mikor már az elefántok is szelidülni kezdenek és ekét, kocsit meg ágyút húznak.

- Az az elefántok dolga. Azért, mert a veréb kicsi, több esze lehet neki, mint egy óriási elefántnak.

- Igaz; de viszont a kis veréb is követhet el akkora ostobaságot, mint egy elefánt.

Otthagytam a jóra való, de alacsony eszű vizslát és hazaröpültem Nagy-Csűrbe.

Éppen együtt volt a népgyűlés és a kivándorlásról vitatkozott.

Végül egyhangúlag kimondtuk, hogy erdők szabad lakói leszünk.

Melegen sütött a nap, mikor a nagy-csűri nemzetség otthagya ősei fészket, fölemelkedett a fényes, sugaras levegőbe s a Balatonon át a Bakony erdeje felé indult. Egy tapasztalt rigó haladt a csapat élén; sok eleséért elvállalta a vezető szerepét. Borzasztóan elfáradtunk, amíg Tihany alá értünk. Két ifjabb társunk bele is pottyant a vízbe. Megsirrattuk őket, de nem segíthettünk rajtuk. Behunyt szemmel röpültünk egyre; szédített a mélység, a messzeség, a nap heve és a víz ragyogása. Nagyot pihentünk egy kis füzesben s jóllaktunk a magunkkal hozott elemózsiából.

Mi tehát tanyát vertünk a Bakony erdejében. Szép hely, és míg meleg volt a nap és sűrű a falomb, igen jól éreztük magunkat. Az erdők madarai azonban rosszul fogadtak. Azt mondták, hogy mi az emberek tányérnyalói vagyunk, akik kémkedni jöttünk a szabad állatok közé. Nem egy társunk véres fejvel tért vissza, mikor kissé messzebb távozott a hazánkul választott bükkfától. Ott kellett maradnunk a közel szomszédságban és megelégednünk a bogarakkal, férgekkel és szúnyogokkal, melyek csőrünk ügyébe kerültek. Éjszakánként remegve bújtunk össze, mert láthatatlan vadállatok szemei villogtak felénk a sötétből és rémes hangok zavarták a csendet. Biztattuk egymást, hogy a veszedelem edzi az embert és a verebet és hogy majd lassankint hozzászokunk új helyzetünkhöz. De ezer remegés közt töltöttük napjainkat és ha régi verébeszünkkel gondolkoztunk volna, bizonyára visszaszállunk vala régi helyünkre; de az emberi ész beteg nagyravágyása meggátolt minden okos elhatározást. Így tehát tovább szenvedtünk.

Egyszer csak ritkultak a lombok, hidegek lettek az éjszakák, s viharok nyargaltak végig a rengetegen. Fülhasító sivítással szakadtak le egész levélsorok a fákról, s a vén törzsek ropogva törtek kétfelé. Apróbb ágakat százával tördelt a zivatar. Ez volt csak a nehéz sor. Éjszakákon át be sem hunytuk a szemünket. Aztán elkezdett szakadni a zápor, s áztatott bennünket napokon keresztül. Micsoda hideg fürdő volt ez! A halaknak nagy gyönyörűségük telt volna benne, de nekünk, szegény verebeknek, bizony keservesen esett. Kinek ne jutott volna eszébe a nagy-csűri otthon, a zsupfödél alá ásott jó meleg fészek, honnan oly megelégedetten hallgattuk a szélről ingatott kútostor nyikorgását, az eső csorgását.

Egy éjjel az eső és a szél elállt, a felhők eltűntek. S mikor sietve a fa tetejére telepedtünk, hogy a vizet kissé lerázzuk magunkról, azon a helyen, hol a nap szokott trónolni, de sokkal közelebb, egy nagy, világos-sárga, derült képű égitestet pillantottunk meg. A törzsfő megszólalt:

- Gyermekeim, ez a hold. Öccse a napnak. De kerülük egymást. A hold különben nyájas és barátságos.

A nagy sárga tányér igazán oly kedvesen mosolygott le ránk, hogy csakhamar mindnyájan önkénytelenül is igazi jóbarátot sejtettünk benne.

- Vajjon laknak-e benne emberek? - kérdém.

- Ha lagnának, akkor nem vágna olyan mosolygós képet, - felelt a tapasztalt törzsfő.

Mikor befejezte, az egész sokadalom egyhangúan kiáltá:

- Öreg apó! Költözködjünk hát a holdba.

- Jó, de az útját nem ismerjük.

- Ki légyen az a madarak közül, aki útmutatásra vállalkoznék?

- A sason kívül nem ismerek senkit, - mondtam nyugodtan.

- Hogy mered ő felségét, a madarak királyát vezető gyanánt emlegetni? - kiáltott megbotránkozva az ősz vezérveréb.

- Nem mondtam én, hogy fogadjuk meg vezetőnek, de ajánlom, hogy látogassuk meg legmagasabb udvarát s kérjünk tőle tanácsot és fölvilágosítást, mint olyantól, aki a csillagok vidékeit legjobban ismeri.

Tervem általános helyeslésre talált, öreg, jószívű erdei madarak megmondták, hogy csak arrafelé haladjunk, amerre a fák oldala mohos és el fogunk jutni a királyi sashoz. Ha majd elhagyjuk az erdőt, el a cserjést, de el még a füvet is és olyan helyre érünk, hol barna kősziklákon kúszó moha terem, akkor már közel járunk a sashoz.

Másnap elindultunk. Sok-sok ideig utaztunk, társainknak a fele elhullott, mert a koplálás és a hideg éjszakák megtizedelték őket. Egyszer egy olyan embertelen helyre értünk, ahol még verebet sohase láttak. Egész nemzetségünket összefogdosták, s nagy kalitkába zárták. Ott őriztek, bizonyosan abban a hitben, hogy éneklő madarak vagyunk. Legalább egy kicsit megpihentünk. Mikor azonban látták, hogy az éneklés nem a mi kenyerünk, kidobtak az utcára. Még jó, hogy el nem pusztítottak. Mi pedig tovább vándoroltunk észak felé.

Egyszer csak elmaradtak a fák. Jaj, be magasan járhattunk már! Éjjelenként a hold és a csillagok oly közel ragyogtak hozzánk, hogy többször kedvünk szottyant egyenesen fölrepülni. De a törzsfő mindig visszatartott.

Nini! Egyszer hajnalhasadtakor azt látjuk, hogy immár moha közt bujdosunk előre. No, most már nem messze lehet a király ő felségének a rezidenciája.

Dél idejére ott álltunk a sziklahasadék előtt.

No, ugyan jó helyre kerültünk! Tövestől kitépett tollak ezrei heverték szerteszét, egy rakás megölt madárral együtt. Egy agyonvágott zerge még vonaglott. Egy karvaly még hörgött. Halál és pusztulás mindenfelé. Hisz ez egy vérszomjas zsarnok király, hisz ez rosszabb, mint az ember! Hogy lehet valaki madár létére ilyen kegyetlen!

- Boldogtalan verebek, - suttogá a vergődő karvaly, - kik odalent a kedves síkságokon gondtalanul, bőségesen éltetek, mit kerestek itt a halál országában?

Dermedve hallgattuk a baljóslatu nyöszörgést. A törzsfő felelt:

- Urunk királyunk előtt óhajtottunk tisztelegni.

- Jobb lett volna halva születnetek. Mert ő bizonynal kivégeztet benneteket. Meneküljetek, míg nem késő.

E pillanatban az ég elsötétedett, mintha nagy felhő fogta volna el.

- Már késő! Jön a király! - sikoltott a karvaly. Még egyszer meglebbentette tépett, véres szárnyait, azután szeme megüvegesedett. Meghalt.

Mi jéggé fagyva lapultunk össze, a moha közé bújva. Zúgott és sívított a levegő, melyet a király hasított hatalmas szárnyaival. Laza kősziklák, a szárnycsapásra kelt szélvészről megtaszítva, ijedten, vad ugrásokkal, mennydörögve indultak le a mélységek felé. Egy csomó

kisebb fekete madár vijjogva, rémülten csapott le a völgyekre, menekülván a hatalmas elől. Még a moszatok férgei is nyüzsgögni kezdtek, s hűledezve másztak be gödreikbe.

Ő felsége már messziről észrevette parányiségünket, s mikor nagy teste egy kirúgó szikla-darabra leereszkedett, kíváncsian legeltette rajtunk a szemét.

- Kik vagytok és alattvalóimnak melyik fajtájához tartoztok? - kérdé ijesztő, vijjogó hangon.

Remegő hangon megszólalt a törzsfő:

- Mi verebek vagyunk, óh nagy király, a nagycsúri verébnemzetségből származunk és tisztelegni járultunk felséged színe elé.

- Verebek? Alattvalóim leghitványabbjai, legnagyobb ellenségemnek, az embernek háziállatai és tányérnyalói. Ismerlek benneteket hírből, de még sohase láttam verebet.

- Ellenségeink és rosszakaróink rágalma téged is félrevezetett, felséges úr. Éppen azért látsz itt, mert dicső madárfajunk büszkesége fölébredt bennünk és elhatároztuk, hogy nem esszük többé az emberek kegyelem-kenyerét.

- Úgy? Hát mit fogtok csinálni?

- Elhagyjuk a földet és a holdba költözködünk. Ha tudniillik felségednek nincs ellene kifogása.

- Dehogyan van.

- És ha azonfölül, mint csillagászatban jártas fejedelem, szíveskedik némi útbaigazításokat adni.

Ő felsége egyre derültebb lett.

- Szívesen. Még útravalót is adok. Az itt heverő dögökből fölpackolhattok annyit, amennyi csak tetszik.

- Köszönjük! Éljen a király! - kiáltotta a törzsfőnök és mi az ijedtségtől még félig elfulladva kiáltottuk utána.

A sas jóakarátulag pillantott le félénken nyüzsgölődő csoportunkra.

- Tudjátok mit, kicsikéim, magam foglak titeket a holdba vinni. Ti napokig utazhatnátok, én pár óra alatt odaérek.

Ekkora kegyet nem mertünk remélni. Újra megéljeneztük a királyt, s annyira visszatért a bátorságunk, hogy havasi kukacokat kezdtünk vacsorára csipegetni. A vacsora ellen mindegyikünknek kifogása volt: a verebeknek is, meg a kukacoknak is. Beesteledett s a sziklás vidék még kietlenebb lett, mikor az éj árnyai kezdtek rája borulni. Tiszta, felhőtlen volt az ég, s a hold oly közelségben jelent meg, mintha a hegycsúcsról el lehetett volna érni. Szörnyű barátságos volt, s úgy vonzott mindnyájunkat, hogy szerettünk volna tüstént fölrepülni. A sas leszállt a földre, kiterjesztette óriási fekete szárnyait, mi pedig fölugrottunk a hátára, s ott jól összefogódzkodva, egy csomóba húzódtunk. A következő pillanatban éreztük, hogy az emelkedés megkezdődött. Az elmaradó levegő majd lesodort bennünket, de jól összecsimpaszkodtunk. A föld eltűnt szemünk előtt, s a helyén egyszerre csak nagy fényességet pillantott meg szemünk.

- Felség, mi az a nagy sárga tányér odalent alattunk? Egy másik hold? - kérdé a törzsfő.

- Nem a'; az a föld, egykori lakóhelyetek. Messziről olyan szépnek, derültnek látszik, mint a hold.

A vén törzsfő aggódva csóválta a fejét.

- Hallottátok, fiúk? Ebből az következik, hogy közelről a hold is lehet olyan csúnya, mint a föld.

Mi nem szoltunk semmit. Pislogtunk az igazi hold felé, mely bizony még messzire levőnek látszott. Egyszerre a sas megállt, kiterjesztette szárnyait, s olyan mozdulatlan lett, mintha odaszegezték volna a levegőhöz. Azután megszólalt félelmes, éles hangján:

- Nagyravágyó, elégedetlen verebek! Itt vagytok most a világűrben, egy olyan ponton, ahol soha még ember se járt. Gyöngé szárnyaitokkal nem tudtok elvergődni sehová, itt kell elvesznetek nyomorultul. Ez legyen büntetésetek, amiért a természet rendjét föl akartátok forgatni, s veréblétetekre oly föladatra vállalkoztatok, amely még a levegő urának, a királyi sasnak se sikerül. Elhagyhatja-e a hal a vizet? Megél-e a pinta a vízben? Elhagyhatja-e a veréb a földet? Nem! Pusztuljatok!

Fölborzolta széles, fekete hátát, megrázta testét, s vad kacajjal, mint a villám, lecsapott a mélységbe. A nagycsúri nemzetség pedig széthullott a világűrben. Egy jó darabig vergődtünk erre-arra, aztán hullani kezdtünk. Én, két társammal, akit itt látsz, uram, összetartottam. Minket az mentett meg, hogy egy sűrű, fekete felhőre estünk, s ott jól megpihentünk. De hajnalban a felhő fölébredt és fölszólított, hogy távozzunk, mert neki most dolga van, s abból nekünk bajunk lehet.

- Mi dolga van, felhő bácsi?

- Először villámlanom kell, azután mennydörögnöm, végül záporosót kell lebocsátanom. Azért csak siessetek.

Elbúcsúztunk a barátságos felhőtől és óvatosan ereszkedtünk lefelé. Alig haladtunk tíz percre, megeredt az eső, a szárnyaink úgy összecepszódtak, hogy nem mozogtak. Ekkor már esni kezdtünk. Ez a halál. Behunytuk a szemünket.

Kopp! Valami selyemre pottyantunk. Kinyitottam a szememet. Egy szárnyfélén hevertem. Mi lehet ez?

A szárny szépen, lassan úszott. Talán valami csillag? Leráztam a vizet magamról, s fölszólítottam két társamat, hogy tegyünk körutat a puha égitesten. A szárny alá röptünk. Mit lát a szemem! Egy ember, egy földlakó ült ott és sonkázott jóízűen... Azonnal, egész örömmel, odaszálltam eléje s üdvözöltem.

- Nini, verebek, - kiáltott ő is örvendező hangon, - hogy kerültök ide ti, kis félénk állatok, négyezer láb magasra?

- Uraságod ismer minket, tehát földlakó, s nem idefönt az égitestek közt él?

- Bizony földi ember vagyok. Hát ti honnan jöttök?

Még egyszer föltámadt bennem az ostoba büszkeség, s kidüllesztve a bögyömet, mondtam:

- Mi, uram, a holdból jövünk.

A földlakó nagyot nevetett.

- Ne füllents, veréb, hisz ha a holdba el lehetne jutni, mi emberek már régen oda tudtunk volna jutni. Látod, hogy milyen kényelmesen, milyen magasságokra szállunk.

Igaza volt. Azért el is mondtam neki az igazságot.

- Hát uraságod micsoda?

- Én magyar léghajós vagyok.

- Vigyen minket haza, Magyarországra.

- Szívesen. Nesztek enni-innivaló.

És fényesen megvendégelt. Én pedig sírva fakadtam arra a gondolatra, hogy madártársunk és királyunk, a sas, mily kegyetlenül bánt velünk, a gyűlölt ember pedig megmenti az életünket.

Ma éjjel értünk haza. Eddig van.

Egyre fokozódó érdeklődéssel hallgattam a csudálatos veréb elbeszélését. Végre megszólaltam:

- És most imádkozzátok vissza verébeszeteket, hogy jövőre boldogok lehessetek.

- Most már nem kell. Mert az Úr az ostoba ember eszét plántálta belénk. Ezt pedig a leírt keserű tapasztalatok megélesítették és okossá tették. Ezentúl tehát hasznát és nem kárát fogjuk vallani. Ajánlom magamat. Megyünk Nagy-Csűrbe új életet kezdeni.

A török császár borbélyja.

Harmadik Mohamed szultán udvari borbélyát, törökül berber-basit, Musztafának hívták.

Ne higgyétek, hogy ez valami egyszerű borbélymester volt. Sőt ellenkezőleg, ez egyike volt azoknak az udvari fő-főméltóságoknak, akik a török császárt körülvették és mellette szolgálatokat teljesítettek. Pedig az igazhívók hatalmas urát rettentő sok kenyérpusztító nagy úr vette körül. Attól kezdve, hogy reggel a szemét kinyitotta (ezt még talán magától nyitotta ki!) egész estig, amíg ágyába nem feküdt, egész csomó ember minden mozdulatát leste és mindenben segítségére volt.

Amint a nagyúr felült patyolatágyában, odalépett hozzá egy sárga selyembe öltözködött szerezcsen s egy ezüst pohárban meleg csokoládét nyújtott át neki. Amint a nagyúr ezt megitta, jöttek a különböző basák, hogy felöltöztessék. Minden ruhadarabot külön ember hozott.

Aki a papucsát hozta, annak ennél a papucsnál egyéb gondja nem lehetett. Akire a nadrághozatal volt bízva, annak sohase volt szabad más ruhadarabhoz nyúlni. Akármilyen erős ember volt is ő felsége, úgy öltöztették, mint egy magával tehetetlen kis gyereket. Ha az orrát meg akarta törölni, csak intenie kellett, előlépett a zsebkendőös basi, aki mély meghajlással átnyújtotta neki a kendőt, hogy méltóztassék felséges orrát beletemetni.

Nem találtam külön följegyezve, de bizonyosra veszem, hogy a szultán ő felségének nem volt szabad még az orrát se megvakarnia, ha viszketett. Ilyenkor is csak rámutatott az illető kényes pontra, mire előugrott a vakaró basi s megdörzsölte a kimutatott helyet.

Hát még mennyi komédia volt az evésnél! A pecsenyét fölvgadva rakták eléje, még a csontokat is kiszedték belőle. Nem cselédek, hanem basák, tehát nagyurak szolgálták ki itt is.

Mindeme hivatalok közt a legelőkelőbbek egyike volt az udvari borbély. Kiválóan fontos bizalmi állás volt ez, mert ugyancsak bízhatott benne a szultán ő felsége, ha megengedte neki, hogy egy szörnyű éles borotvával odalépjen hozzá és vagy a torkát, vagy a tarkóját vakargassa.

Mert tudnotok kell, hogy a törökök a hajukat is szokták borotváltatni, különösen a régmúlt időkben ez nagy divat volt. Ma már nem annyira. Ez a szokás jóformán csak a török papoknál maradt fenn, azok nagyobbbrészt ma is egészen kopaszra borotválják a fejüket.

Harmadik Mohamed szultán nagyon szerette az ő hűséges borbélyát, Musztafát. Musztafa jól táplált, egészséges külsejű, meglegedettnak látszó, kövér ember volt, aki urának legfelsőbb engedelmével, borotválás közben, mindig vidám dolgokat mesélt a padisahnak.

A szultán ő felsége minden reggel a borbélyától szokta megtudni, hogy huszonnégyszer óra alatt mi történt Sztambul városában. Miközben urát drága olajokkal kenegette, illatos szappanhabbal dörzsölgette s bajuszának minden egyes szálát finom, puha, kövér ujjával a maga helyére illesztette, Musztafa nyelve folyton pergett, de ezalatt élesen figyelte a császárt, hogy vajjon meglegedésére szolgál-e neki a borbély mesélgetése. Ha aztán látta, hogy ő felsége unatkozik, gyorsan más tárgyra tért. Vagy egészen elhallgatott.

Musztafa ügyessége hosszú éveken keresztül meg tudta tartani ezt a díszes polcot. Szép vagyont szerzett, volt két háza a városban, nyaralója az édes vizek mellett s mikor nyári estéken kiment a villájába s feleségétől és gyermekeitől körülvéve, a ház tetején megvacsorált, elővette hosszúszáru csibukját és rágyújtott, akkor elgondolta:

- Istenem, milyen jó volna, ha a Musztafa-családban a borbélyság épp olyan örökös volna, mint az Ozmánok családjában a szultánság. Hogy a legközelebbi császárral együtt az ő legidősebbik fiát is beiktatnák, mint udvari borbélyt.

Sokszor beszélt erről a feleségével, mikor érezte, hogy bizony csak a császár kegyétől függ az ő szép hivatala.

A boldog Musztafa természetesen csak a szultánnal szemben volt borbély. A világ előtt ő egy hatalmas úr volt, olyan nagy, mint akármelyik basa, sőt több, mert bizalmasabb lábon állott a császárral, mint akármelyik minisztere. És az emberek irigykedve tekintettek reá, mikor szép fekete lovain a császári palota felé hajtattott, hogy ura mellett a napi munkát elvégezze.

De mielőtt odament, ő nála is megjelent minden áldott nap Jusszuf, sztambuli borbély és rendbe hozta Musztafa ábrázatát. És közben Jusszuf épp úgy mulattatta Musztafát, mint Musztafa a szultánt.

Tulajdonképp Jusszuf hordta össze a város pletykáit és Musztafa azokat jól megválogatva továbbította ő felsége számára. És Jusszuf mester sokszor elgondolta, hogy ime, ő is van olyan borbély, mint a másik, az ő keze is van olyan puha és bársonyos, mint a másiké, méltó arra, hogy a fölséges tokát simogassa és a sors mégis a másiknak kedvez, az a császár barátja, ő pedig csak a császár barátjának a borbélyja.

Egy napon Musztafa berberbasi és borbélyja közt a következő párbeszéd folyt le:

- Hatalmas uram, - szólt Jusszuf, - az éjjel álmomban a gonosz szellemek incselkedtek velem.
- Nos és mit súgtak a füledbe?
- Azt, hogy vágjam el a nyakadat és akkor én leszek a szultán berberbasija.
- És te mit feleltél rá?
- Épp olyan okos voltam álmomban, mintha csak ébren lettem volna. Azt mondtam reá, hogy a felséges szultán sohse választhat borbélyának olyan embert, aki valakinek egyszer már elvágta a nyakát.

Musztafát gondolkodóba ejtette a dolog. Allah nem hiába népesíti be álmokkal az ember éjszakáit. Aki az álmokat jól megfejti, az hasznát látja ennek az életben.

Musztafa gondolkodott rajta, hogy mi hasznát láthatná ő Jusszuf álmának? Vagy ha nem ő, hát felséges ura? El is határozta, hogy elmond mindent.

Mikor tehát a szultán elé lépett, ezüst tálcán tartva a rózsairatos habot, megszólalt:

- Felséges uram, remegve állok meg fényes ábrázatod előtt. A gonosz lelkek nyugtalanná tették elmúlt éjszakámat és olyan dolgokat sugdostak, melyeket igazhívó fülelem nem szabad hallania és én elhatároztam, hogy elmondván tenéked álmodat, kivetem fülemből a gonoszságokat.

A főpap, aki ott állt, hogy a szultánt reggeli imádságában kalauzolja, megszólalt:

- Ne felejtse el, emberséges berberbasi, amit a Korán mond: „Bolond ember, aki az álmát elmondja, de még bolondabb, aki meghallgatja.”

A szultán intett, a borbély elhallgatott és az álma, helyesebben a Jusszuf álma, elmondatlanul maradt.

- Jól van, - gondolta Musztafa, - a főpap bölcs ember, elég neki a maga esze, nincs rászorulva az álmok útbaigazítására. Én tehát befogom a számat és a tanulságot megtartom magamnak.

Igy a szultán nem tudta meg, hogy mit álmodott Jusszuf, kinek álmát Musztafa a magáé gyanánt akarta ő felségének előadni. Ebből aztán nagy baj keletkezett. Ha Musztafa az álmodat elmondja, a szultán bizonyára gyanút fog és kutatni kezd és ha kutatni kezd, bizonyára felfedezte volna az összeesküvést, mely azt készítette elő, hogy őt a trónról letaszítsa.

Igy azonban az összeesküvés fölfedezetlenül maradt.

Egy napon Jusszuf borbély nem jelent meg Musztafa házában s így ez kénytelen volt bosszankodva sajátkezüleg rendbeszedni magát, mielőtt császárához indulna. Amint édesvizi palotájából Sztambul felé vágat, egyszerre csak egy útszéli bokorból előbukkanik az emberséges Jusszuf borbély és nagyban integet Musztafa basának, hogy álljon meg. A kocsis egy szempillantás alatt megállította a tüzes paripákat s Jusszuf félretéve minden illendőséget, fölugrott a nagy úr kocsija lépcsőjére. Musztafa csak akkor vette észre, hogy Jusszuf arculatján szörnyű ijedtség látszik.

- Mi baj, Jusszuf mester?

- Egészségedre kívánom az éjszakai nyugodalmat, emberséges Musztafa basa. Kérlek, ne folytasd útadat, mert megjelenésed talán ma nem volna oly kedves a császárnak, mint eddig.

- Mit beszélsz? - szólt elbámulva Musztafa.

- Az igazat. Nem a császár ő felségének érzelmei változtak meg irántad, hanem megváltozott a császár. És e pillanatban harmadik Mohamed helyett negyedik Murád az úr az igazhívők birodalmában.

Az emberséges berberbasi arca egyszerre halálsápadt lett.

- És mi történt régi urunkkal? - kérdezte halkan.

- Mint jólelkű ember, bizonyosan megtalálta az utat Mohamed hetedik paradicsomába.

- Tehát megölték?

- Meg.

- S mi történt a nagyvezérrel és az udvari főméltóságokkal?

- Nagyobb részük a halhatatlanság völgyeiben sétál, vagy az illatos virágait hullató tubafa árnyékában heverész.

E cifra beszédből nagyon jól megértette Musztafa, hogy ezeket az urakat is eltették láb alól. Visszafordult tehát édesvizi palotájába, bezárkózott és várta igazhívőhöz illő nyugalommal, hogy az összeesküvők mit határoztak róla.

Harmadnap egy kocsi állott meg Musztafa berberbasi háza előtt. A testőrkapitány szállt ki belőle és kardja markolatával megkopogtatta a kaput. Musztafa basa éppen a reggelineél ült, de mikor jelentették neki, hogy ki jön, a legjobb falat a torkán akadt s a trapezunti édes méz keserűvé vált szájában. Mire azonban a testőrkapitány belépett a szobájába, magához tért, ábrázata mosolygó lett s üdvözlésre nyujtott keze nem remegett.

A kapitány kérte Musztafát, hogy jöjjön a császárhoz és Musztafa nem merte megkérdezni, hogy a holt császárhoz hívják-e, vagy pedig az élőhöz. Megcsókolta a feleségét, elbúcsúzott a gyermekeitől, végignézett rózsás kertjén s nagy sóhajjal fölült a kapitány kocsijába. El volt készülve arra, hogy sohse fog ide többet visszatérni, de azért könny nem szökött a szemébe és siránkozással le nem alacsonyította száját. Ha volt része a jóban, amit az élet nyujtott, akkor fogadja el nyugodtan a rosszat is, ami elkövetkezendő lesz. Mind a kettő Allahtól jön és nem jön másképp, mint ahogy meg volt írva a sorsnak könyvében.

Vagy száz jól őrzött kis kapun, nagy kapun, kis ajtón, nagy ajtón, fölépcsőn, melléklépcsőn vezették át a berberbasit. Minden szembejövőnek egyenesen a szeme közé nézett, hogy tán onnan leolvashatná a maga sorsát, de azért nem tudta, hogy mi vár reá, míg az utolsó terembe, a szultán hálószobája szomszédságába nem vezették.

Minden úgy volt ezen a helyen, mint a másik császár idejében; borotvák, szappanok, olajok, illatszerek, tálcák, poharak, medencék készen várták ő felségét fürdésre, dögönyözésre, nyírásra, borotválásra, kenésre, érvágásra, tyúkszemmetésre, apró szemölcsök kiirtására, szeplőfoltok ledörzsölésére. S itt tört ki Musztafa kebléből a megkönnyebbülés első sóhajtása, mert látta, hogy a világ összedülhetett, de ő megmaradt udvari borbélynak.

A malachit-darabokkal kivert ezüst ajtó kinyílt, bevonultak rajta a nagyjából új basák és mögöttük az új császár. Musztafa térdreborult előtte és megcsókolta köntöse szélét.

A nagyvezér pedig előlépett és fölolvasta a diván, vagyis minisztertanács határozatát, mely Musztafát, a régi, hűséges udvari borbélyt megerősíti a berberbasi állásában, minthogy erre a fontos bizalmi állásra a legnehezebb megbízható és becsületes embert találni.

Ha csak hadügyminiszter, kisérségi kormányzó, vagy arab sejk lett volna, valószínű, hogy habozás nélkül megfojtották volna, de hát vannak országok, ahol az udvari borbély fontosabb és nélkülözhetetlenebb személy, mint a miniszterelnök. Ez volt a szerencséje a derék Musztafának, aki egész kedvvel látott új urának megkoppasztásához. Mikor aztán elvégezte a műtétet és az udvari kocsin hazaszárguldott, se szólt, se beszélt, hanem fölrohant háza tetejére, Mekka felé fordított ábrázattal leborult a szőnyegre és hálát adott Allahnak, hogy ő borbélynak és nem császárnak született, s hogy az Isten nem hallgatta meg az ő régi könyörgését, melyben azért imádkozott: vajha az udvari borbélyság épp oly örökletes volna, mint a császárság. Mégis csak jobb így, mert ime a hatalmas császár elment, az egyszerű borbély pedig megmaradt.

Imádságát ezzel fejezte be:

- Köszönöm, ó Mindeneknek Ura, hogy villámodat oly tulajdonsággal ruháztad föl, hogy csak a magas fába üt bele, a hitvány bokrokat pedig elkerüli!

Csipisz és Csitri.

Harangi Tóbiás híres szűrszabó-mester volt nemes Veszprém városában. A pestiek talán már nem is tudják, hogy micsoda ruhadarab az a szűr? Ahogy az úriemberek letették a magyar viseletet, azonképpen a nép gyermekei is lassan-lassan leszoknak a régi szép magyar ruhadarabokról s gyárakban készült szövetből egyformára varrt ruhákban kezdenek járni.

Az én gyermekkoromban a szűrt még mindenfelé viselték. Voltak fehérszűrös magyarok és feketeszűrös magyarok. A legszegényebb cselédember is azért takarékoskodott, hogy cifra szűrt vehessen magának, mely piros és zöld színekkel gyönyörűen ki volt himezve. A jól berendezett magyarnak volt egy hétköznapi szűre eső ellen, hideg ellen és volt egy vasárnapi szűre, melyet akkor vett föl, mikor templomba ment. Külön mesteremberek foglalkoztak ennek a varrásával, ezeket hívták szűrszabóknak. A szűrszabó nem is varrt más ruhadarabot. Ha ebben ügyes volt, sok pénzt keresett vele, még meg is gazdagodott. Nem volt rászorulva, hogy egyebet is varrjon, de büszkesége sem engedte. Ha nadrágot kellett volna varrnia, azt olyan szégyennek tekintette volna, mintha az Istentől tehetséggel megáldott szobrásznak széklábat kell vala faragnia.

Úgy állt tehát a dolog, hogy a szabók közt is elsőek voltak a szűrszabók, a szűrszabók közt elsőek voltak a veszprémi szűrszabók, a veszprémi szűrszabók között pedig első volt Harangi Tóbiás uram.

Élete első felében szép vagyont gyűjtött az öreg, de aztán elkövetkeztek a rossz idők és szegényedni kezdett. Élete második felében már lefelé ment. Hiába hurcolta portékáját vásárról-vásárra, Tolnától Baranyáig, Mosonytól Fehérmegyéig, egyre kevesebbet adott el. Minden vásárról szomorúan tért haza. Tisztán látta, hogy ha meg akar élni, rá kell fanyalodnia a rendes szabóságra. De már mikor legelőször foglalkozott ezzel a bús gondolattal, elhatározta, hogy ha ezt meg is cselekszi, előbb itt hagyja Veszprém városát, hogy az ismerősök tanúi ne legyenek az ő hanyatlásának.

Elhatározta, meg is cselekedte. Otthagytá szülővárosát és Budapestre költözött. Abba a házba, melyben én is laktam. Tudta az öreg, hogy Budapesten majdnem egy millió ember lakik; ha ebből csak kétszázan nála varratnak, szépen megél belőle.

A Harangi szabóüzlete ekkor kettőjüké volt, az övé, meg a vejéé, Gáspár Sándoré. Kívülök állott a család: Harangi leányából, aki Gáspár Sándor felesége volt és ennek két gyermekéből. A két gyerek közül az egyik fiú volt, ezt hívták Csipisznek, a másik leány, ezt hívták Csitrinek. A pap ugyan más névre keresztelte őket, de a Csipisz meg a Csitri pólyáskorukban rájuk ragadt, s mindenki csak így hívta őket.

Csipisz nyolcesztendő, eleven eszű, fürge gyerek volt, aki elég jól tudott már olvasni, írni, kívülről végigszavalta a „Talpra magyar”-t, s ha egy ákáclevelet tett a nyelve alá, szépen muzsikált rajta.

Hej, de szomorú dolog az, mikor a falusi vagy kisvárosi gyerek a fővárosba kerül. Olyan, mint mikor a puszták szabadon kószáló oroszlánját ketrecbe zárják. Veszprémbe megfogták egymás kezét és elkószálgattak a városban. Ha éppen nem találtak haza, csak megmondták, hogy ők az öreg Haranginak az unokái és mindenki tudta, hová vezesse őket. Itt Budapesten pedig csak a lakásuk előtt levő folyosóra volt szabad kimenniök, az udvarra már nem. Az utcára is csak a felnőtt családtagok kíséretében. Veszprémbe mindenki ismerte őket, még az is, aki a város túlsó végén lakott. Itt még azokat sem ismerték, akikkel egy házban laktak.

Csipisz nagyon jól tudta, hogy ez a nagy város tele van mindenféle csodadologgal és bízatta is Csitrit, hogy majd egyszer elmennek ketten hazulról s végigsétálnak a városon. Az egyik szabóinas azt beszélte, hogy ezek a pestiek az Isten haragját, a villámot megszelidítik és ló helyett a kocsiba fogják, hogy azt húzza. Ezt hívják villámos vasútnak. De különösen kíváncsiak voltak az állatkertre, hol mindenféle vadállatot, még oroszlánt, tigrist és elefántot is mutogatnak.

Egyszer aztán Csipisz váratlanul nagy gazdagsághoz jutott: az udvaron egy fényes, fehér húszfillérest talált. Nagy örömmel mutatta Csitrinek, mondván, hogy most már fölülhetnek a magától szaladó villámos kocsira és elutazhatnak az állatkertbe.

Egyszer, ebéd után, maguk maradtak otthon a nagyapával. Ekkor Csipisz az egyik tenyerébe fogta a húszfillérest, a másik tenyerébe fogta Csitrinek a kezét, s mikor Harangi bácsi elsundikált, ami ebéd után rendesen meg szokott történni, aló mars, elmentek hazulról, hogy megnézzék az állatkerti oroszlánt.

Ámulva ballagtak a három- és négyemeletes óriási házak között és nézegették a boltok kirakatait. Különösen azokat, ahol cukor volt kitéve. Csitri váltig ajánlgatta, hogy vegyenek a pénzükért cukrot, aztán menjenek haza, mert a nagyapa megharagszik különben rájuk. De Csipisz nem engedett. Ő sajnálta nyalánkságra költeni a pénzt, mikor azon olyan érdekes kirándulást tehetnek. Így aztán szépen, egymás kezét fogva, baktattak tovább.

Egyszerre csak egy tágas piacra érkeztek, mely tele volt szekérrel és lóval. A szekéren káposztát, kukoricát, burgonyát, dinnyét és egyéb gyümölcsöt árultak. Amint a kocsik közt bújálnak, hirtelen irtóztató ordítás ütötte meg a fülüket. Rémülten megálltak.

- Az oroszlán! - suttogta Csitri.

- Akkor hát ez az állatkert, - felelte Csipisz.

Némán álldogáltak egy darabig. Az ijesztő ordítás újra fölhangzott.

- Ha ez oroszlán, - szólt Csipisz, - akkor az oroszlánnak épp olyan hangja van, mint a számárnak. Ejnye, de furcsa dolog, hogy a pesti oroszlánnak épp oly hangja legyen, mint a veszprémi számárnak.

A hang irányában haladtak tovább.

Nagy néptömeg vett körül egy szekeret, melybe két számár volt befogva. Az egyik számár búsan lehorgasztott fejjel állt, néha azonban fölvetette a fejét, eltátotta a száját és keservesen ordítani kezdett. Az emberek tanakodtak, hogy mi baja lehet, de nem jöttek rá.

A két gyerek odafurakodott.

- Nini, nem oroszlán, hanem számár, épp olyan, mint Veszprémben, - szólt Csipisz.

A számár gazdája hangosan így szólt:

- El nem tudom gondolni, hogy mi baja lehet ennek az állatnak?

Csipisz nem volt gyáva fiú, meg merte volna ő szólítani még tán a püspököt is. Most is bátran odalépett a szamaras emberhez s így szólt hozzá:

- Bácsi, én gondolom, hogy mi baja a maga samarának.

- Ugyan mi, kis öcsém?

- Veszprémben épp így ordított egyszer a Buksáék vízhordó samara. Mikor megnézték, tüskét találtak a lábában.

A szamaras ember meglepődve nézett az értelmes fiúcskára.

- No lám, erre senki se gondolt közülünk. Hallották, emberek? Úgy lehet, hogy ez a csöppség fején találta a szöveget.

Azonnal sorba vizsgálta szamarának négy lábát és ime kisült, hogy a szegény csacsinak egyik hátulsó lábában egy nagy ákácfatüske volt, mely úgy megsebezte, hogy még a vér is folyt belőle. Persze, azonnal kihúzta, a sebet megmosta, mire a szamár elhallgatott. A szamaras ember pedig fölkapta Csipiszt, megcsókolta, megmutatta az embereknek s kijelentette, hogy több esze van neki, mint mindnyájuknak. Az emberek valamennyien megdicsérték, az asszonyok egy-egy krajcárkát nyomtak a markába, a szamár gazdája pedig föltette a kocsiba és megengedte, hogy a két legszebb görögdinnyét kiválassza és hazavigye. Csak akkor jutott eszébe megkérdezni tőle, hogy ki is légyen tulajdonképpen?

- Én Csipisz vagyok, ez pedig a hugom, Csitri. A Harangi nagyapó unokái vagyunk és az állatkertbe megyünk az oroszánt megnézni.

- Hol laktok?

A fiú bámulva nézett rá.

- Hát bácsi nem tudja, hogy hol lakik a Harangi nagyapó?

- Nem én, fiam. Olyan nevezetes ember az a Harangi?

- Bizony, Veszprémben minden ember ismeri.

- Hja, fiam, engem is minden ember ismer Tahi-Tótfaluban, de ebben a nagy bolond fővárosban még a kakas se kukorékol utánam. No de először uzsonnáljatok meg, aztán majd beszélünk a továbbiakról.

Fölvágott nekik egy szép pirosbélű görögdinnyét és a gyermekek jóízűen falatoztak. Közbe Csipisz megolvasta a pénzét, a régi húszfilléresen kívül még tizenhét krajcárja volt. Ennyit adtak neki össze az öreg asszonyok.

Mikor a gyermekek a falatozással elkészültek, így szólt hozzájuk a gazda:

- No, most mondjátok meg, hol lakik a Harangi nagyapó?

- Egy olyan nagy házban, ahol egymás fölött laknak az emberek, - felelt Csipisz.

- De melyik utcában?

A gyerek ijedten nézett a dinnyés bácsira.

- Azt bizony, kérem, nem tudjuk.

- Hát hogyan akartok hazatalálni?

Erre már a bölcs Csipisz se tudott felelni. Mikor hazulról útnak indultak, ez az egy dolog nem jutott eszébe. A jámbor kis lelkek azt hitték, hogy itt is csak úgy megy, mint Veszprémben, s hogy Harangi nagyapus olyan nevezetes ember, hogy még a verebek is róla csiripelnek. Hej, pedig itt Harangi bácsi csak úgy eltűnt, mint egy csöpp víz a Dunában. Hiába firtatta, faggatta őket a jó dinnyés ember, nem tudták megmondani, hogy a nagy város melyik vidékén laknak.

- Hát, tudjátok, gyerekek, - szólt a dinnyés gazda, - én, amíg a dinnyéimet el nem adom, itt maradok ezen a helyen, ti pedig addig nálam maradtok. Azalatt majd ránk talál Harangi bácsi.

Közel a szekérhez sétálgatott egy vastag rendőr, elégedetten, mint egy jóllakott gólya a réten. Fehérforgós csákó a fejében, kard az oldalán. Így járkált föl s alá a piacon, hogy mindenki lássa és ha szükség volna rá, azonnal megtalálja. Ehhez lépett oda a dinnyeáruló parasztember és bejelentette neki a két eltévedt gyereket. A rendőr odaballagott, kihallgatta Csipiszt, fölírta

a nevüket és megígérte, hogy ha itt az őrállása véget ért, mielőtt hazamenne, jelentést tesz a főkapitányságon.

Ezalatt odahaza a Csipiszek házában nagy volt az ijedelem. Mikor Harangi bácsi a szundikálásból fölébredt, munkához fogott és nem is gondolt a gyerekekre. Azt hitte, hogy kint a folyosón, vagy lent az udvaron játszanak. De mikor eltelt egy óra, anélkül, hogy jelentkeztek volna, nyugtalankodni kezdett és utánuk nézett. Sehol se voltak. A mészáros, akinek a ház utcai részében volt a boltja, látta őket az utcán, de nem tudta megmondani, hogy merre távoztak. Harangi bácsi tudta már, hogy ilyen esetben mit kell tennie: azonnal a rendőrkapitányságra szaladt és bejelentette a gyerekek eltűnését. Azután nagy búsan hazaballagott, mert tudta, hogy ebben az óriási városban épp olyan hiába keresné őket, mint a szénaboglyába esett varrótűt. Képzelték, hogy a familia milyen nyugtalan estét és éjszakát töltött. Egész éjjel a szemüket se hunyták le.

Alig hasadt a hajnal, Harangi bácsi már megint ott volt a rendőrségen. Képzelték, mennyire megörült a szegény, öreg, mikor ott kezébe nyomtak egy cédulát, melyre az volt írva, hogy a két gyereket megtalálták a nagy vásárcsarnok előtt a nyílt piacon s most is ott van, Keserű Péter tahi-tótfalusi dinnyeárulónál. Harangi Tóbiás odavágtatott, ahogy csak a lába bírta, s könnybe lábadt a szeme, mikor Keserű gazda szekere alatt meglátta Csipiszt és Csitrit, amint a szalmán, subával, bundával betakarva, édesen aludt. Keserű gazda aztán elmondta neki, hogyan került hozzá a két gyerek. Persze Harangi bácsi melegen megrázta a derék férfiúnak kérges tenyerét, ezzel köszönve meg a jóságát. De arca rögtön szigorúra változott, mikor a két gyerek fölébredt és nagy örömmel odajárultak eléje. Gondolhatjátok, hogy jól összeszidta őket, még veréssel is fenyegette, ha még egyszer ilyesmit próbálnak. Harangi bácsinak megvolt az a jó szokása, hogy a verést mindig a legközelebbi alkalomra halasztotta, mely alkalom azonban sohse következett be. Keserű uram átadta nekik a megígért két dinnyét s azzal szíves búcsút vettek egymástól.

Látogatásom a „Vörös sündisznó”-nál.

Nagy örömmel olvastam az ujságban: a „Vörös Sündisznó” Budapestre fog jönni, hogy az állatkertben mutogassa magát. A „Vörös Sündisznó” hőstetteiről már gyermekkoromban sokat olvastam. Ezt a nevet ugyanis egy rettegett indián törzsfőnök viseli, aki hajdanában sok szegény fehér embernek lenyúzta a fejbőrét.

Most azonban vége van már a régi dicsőségnek. Nagyon megapadt már a hős indiánfőnökök száma. Akik élnek, egészen rendes polgári emberek s azzal keresnek pénzt a maguk és családjuk fönntartására, hogy cirkuszban vagy állatkertben mutogatják magukat, táncukat, harcukat, furcsa ruhájukat.

Azt is olvastam, hogy az indián főnöknek van egy okos, kitanult kutyája s azért elhatároztam, hogy én is magammal viszem az én Pumi kutyámat. Ez a Pumi kutya igen tudományos, derék és bátor állat volt. Mindjárt el is mondok egy esetet róla.

Egyszer egy dunai kis hajón mentem át Budára. Nagy szél fújt és a kalapomat a vízbe sodorta. Pumi kutyám azt hitte, hogy a fejemet vitte el a szél, kapta tehát magát és egy-kettő, a vízbe ugrott, a kalapot a szájába fogta s elkezdett a hajó után úszni.

Ebből is látszik, hogy a kutya mennyivel bátrabb, mint az ember. Huszonnégy ember és egy kutya volt a hajón, a huszonnégy ember meg se mozdult s az egy kutya a kalapom után ugrott.

Odaléptem a kapitányhoz és így szóltam hozzá:

- Kapitány úr, állítsa meg a hajót, hogy a kutyát fölvehessük.

A kapitány vállat vont.

- Egy kalapért meg egy kutyáért nem állíthatom meg a hajót.

- Hát mikor állítja meg?

- Ha egy ember esik a vízbe.

Mit volt mit tennem, ha nem akartam, hogy derék kutyám odavesszen? Gyorsan ledobtam a kabátomat és egy-kettő: a kutya után ugrottam. Erre aztán megállították a hajót és kihalásztak bennünket. A kapitány persze dühös volt, a közönség éljenzett, én meg akkora náthát kaptam, hogy aznap nyolcvanhármat prüsszentettem.

Ezt a kutyát vittem ki magammal az állatkertbe, hogy a „Vörös Sündisznó” kitanult kutyájának ügyességét láthassa. A „Vörös Sündisznó” teljes hadi díszben fogadott. Gyönyörű tollas sörény húzódott végig fejétől kezdve le a háta közepén. Arca vörösre volt festve s kezében dárdáját villogtatta.

- Jó napot, főnök úr! Hallottam az ön nagy hírét, s óhajtottam önnel megismerkedni.

Az indián főnök mormogott valamit és kezét fogtunk.

- Főnök úr, igyunk egy pohár sört, az ön egészségére.

- Nem bánom, - szólt a főnök és sátra előtt a földön helyet foglaltunk.

Fütyentettem. Pumi megértett és két hátulsó lábára állt és három üres poharat hozott oda. Kettőt mi élénk, egyet pedig az indián kutyája elé tett. Intettem a pincérnek, aki tele töltötte poharunkat sörrel.

- És a kutyája mit iszik, főnök úr?

- Nagyon szereti a cukros limonádét.

Természetesen a kutyának hozattam egy limonádét.

Miközben a sört ittuk, megszólalt a főnök:

- Engedje meg, fehér úr, hogy én önt viszont békepipával kínáljam meg.

- Kérem, csak tessék.

Az indián kutyájához fordult és így szólt:

- Krucsi, kracsu, makrapipu!

Akkor hallottam először, hogy milyen szép az indián nyelv. A kutya nagyszerűen megértette. Eltűnt s néhány pillanat múlva megjelent pipával a szájában. Az indián megtömte, rágyújtott. Hármat szippantott belőle, átnyújtotta nekem, én is hármat szippantottam és visszaszolgáltattam a vörösbőrűnek.

És ekkor következett valami, amit még soha életemben nem láttam. A főnök egy hatalmas füstkarikát fújt, intett s a kutya keresztül ugrott rajta. Ugyanezt megtette két, sőt három új füstkarikán keresztül is. Pumi majd elájult bámulatában és irígységében, úgy, hogy egy kis sörrel nyakon kellett legyintennem, hogy magához térjen. Mikor aztán magához tért, fölegyenesedett, az indián kutya elé lépett s bámulata jeléül mélyen meghajtotta magát. Azután én rá néztem esdő tekintettel, mintha arra kért volna, hogy fújjak neki én is füstkarikákat, majd ő is megpróbálja az indián kutya tudományát.

Fújtam is, de az én füstkarikáim oly kicsinyek voltak, hogy legföljebb egy szunyog bujhatott volna át rajtuk. Pumi kicsinylően nézett végig rajtam, világosan láttam, hogy ebben a pillanatban a rézbőrű fajt jóval többre becsüli, mint a fehérbőrű európaiat. Bámulata jeléül végigszagolta az indiánt és kutyáját, azzal rám se nézve, eltávozott.

Még szép tőle, hogy megtartott gazdájának s nem csapott el!

Hogyan aprított föl engem Krausz bácsi?

Vannak emberek, akik ébren álmodoznak: ezek a költők. Az igazi nagy költő belelát a jövő titkaiba és megálmodja, mi sors vár reá. A világ legnagyobb költője: Petőfi megálmodta, meg is jósolta, hogy a csatatéren fog elesni. Be is teljesedett.

Már mi, közönséges halandók, csak akkor álmodunk, ha alszunk. Minél egészségesebb, nyugodtabb vérű valaki, annál kevésbé zaklatják az álmok.

No, akkor én nem vagyok egészséges ember, mert amint lehunyom a szememet, megjelennek előttem az álmom bolondos tündérei és mindenféle tarka-barka képeket rajzolnak elém. Ezekről akarok én nektek mesélni.

A mi falunkban lakott egy Krausz nevezetű öreg boltos. Rettentő gazdag embernek tartottuk, mert mindent lehetett a boltjában kapni. Ha a gógánfai ispán nálunk ebédelt, rendesen egy fényes krajcárt kaptam tőle ajándékba. S akkor én összegyűjtöttem testvéreimet és játszópajtásaimat a szomszédságból s az egész csapat bevonult azzal az egy krajcárral Krausz bácsihoz vásárolni. És úgy néztünk körül a sötét kis szatócsboltban, mintha Tündérországban lettünk volna.

Volt ott kasza, kapa, ekevas, ostornyél, kocsikenőcs, üveg pohár, cukor, mandula, mazsola, szentjánoskenyér, liszt, kávé, szalámi, vasszeg, paprika, cimet, csokoládé, fahéj, citrom, sáfrány, gyömbér, szegfűszeg, ecet, olaj, pálinka, sör és bor, kukorica, bors, madzag, cirokseprű, csizmahuzó, lánc, pipa, darutoll, (Jaj, hadd vegyek lélekzetet!) árvalányhaj, cérna, gomb, gombostű, varrótű, patkó, járomszög, pántlika, keszkenő s a jó ég tudná, még micsoda! Megért talán egy millió forintot!

Csudálkoztam is rajta mindig, hogy Krausz bácsi olyan kopottan jár és szalmafüdeles házikóban lakik. Az egy krajcárért rendesen krumplicukrot vettünk, mert ebből kaptunk legtöbbet. A mestergerendára szögezve egy nagy rúd szalámi lógott: ebből szerettem volna venni és enni, de Krausz bácsi azt mondta, hogy az olyan drága, hogy egy krajcárért nem lehet belőle adni.

Egyszer valami gróf volt nálunk látogatóban. Abból gondolom, hogy gróf volt, mert távozásakor egy ezüst tízkrajcárost nyomott a markomba. Képzeltetek örömet, ilyen nagyértékű pénzt még soha életemben nem láttam. Összetrombitáltam pajtásaimat és ügettünk Krausz bácsi boltjába. A boltajtóra akasztott csengő nagyot csendült, mikor berontottunk és a jelre Krausz bácsi kijött a hátsó szobából. Mikor engem meglátott, szó nélkül a krumplicukros doboz felé fordult, de megállítottam.

- Krausz bácsi, - szóltam büszkén, - ezüstpénzt hoztam és szalámit kérek érte.

Krausz bácsi megnézte a pénzem, szó nélkül leakasztotta a szalámirudat, elővett egy óriási kést és hat szeletet lemetszett vele belőle. Nagyon éles kés lehetett, mert a szeletek tán még a papírnál is vékonyabbak voltak. Mikor láttam, hogy ilyen keveset ad, rögtön megbántam a vásárt. Istenem, krumplicukorból talán egy kalappal is adott volna. Papirba pakolta a porciót és markomba nyomta, azután rohantunk ki a boltból a hugommal, a nénémmel, a Zsupányi- és a Takács-gyerekekkel.

A Takácsék háza előtt levő padra ültünk, hogy elfogyassuk a ritka elemózsiát, aminőt még egyikünk sem evett soha életében. Összesen nyolcan voltunk és én nagyon kezdtem bánni, hogy ilyen sokadalmat csődítettem össze. Mi marad nekem? Az lett a vége, hogy a Zsupányi-gyerekeket elkergettük. Azt mondtuk nekik, hogy tinektek nem való ilyen finom étel, mert ti szegény emberek vagytok, nem is laktok a magatok házában. Sírva hagytak ott bennünket.

Maradtunk hatan, mindenkinek éppen egy szelet jutott. Nagyon jó volt, de a krumplicukor sokkal jobb.

És képzeljétek, a jó Isten megbüntetett azért, hogy épp a szegényeket zártam ki a gazdag lakomából. Tudjátok-e, mit álmodtam a rá következő éjjel? Azt álmodtam, hogy átváltottam szalámirúddá és ott lógok a Krausz bácsi boltjában, szalámi alakban, de emberi értelemmel, látó szemmel és halló füllel. (De nagy bolond is az ember - álmában!) Egyszerre csak nyílik a boltajtó, nagyot csilingel a csöngő, és belép a Zsupányi-gyerek, és így szól:

- Krausz bácsi, kérek egy hatosért szalámit.

És az öreg boltos elővette rettenetes kését, a pudli szélén megköszörülte, azután (oh borzalom!) lekasztott engem a mestergerendáról és levágott belőlem hat vékony szeletet. Azután megint egy Zsupányi-gyerek jött, megint levágtak belőlem egy csomó szeletet, úgy, hogy elkezdtem ordítani és kapálódzni és - fölébredtem.

Anyám ült az ágyam előtt, a homlokomat simogatta és kérdezte, hogy mi bajom? Remegve meséltem el neki, hogy hogy jártam az ébren visszautasított Zsupányiakkal álmomban.

Anyám megtörölte izzadt homlokomat, megcsókolt és kérésemre megígérte, hogy másnap a Zsupányi-gyerekeket meghívja aludttej-uzsonnára. Erre aztán nyugodtan elaludtam s többet a Zsupányiakkal semmi bajom nem volt.

Az ökör és a darázs.

A réten, egy csomóban, gyönyörű szép vadrózsabokrok virágzottak. Fölöttük és körülöttük egész csomó darázs zümmögött és szeretett volna a virágokra szállni, hogy mézüket kiszíjja. De nem lehetett, mert a bokrok mellett két ökör legelt s amint a legyeket kergetve maga körül csapkodott, folyton a bokrok közé is ütött s zavarta a darazsakat.

A darazsak tanácsot tartottak és megállapították, hogy az ökör nem valami okos állat, ha pedig nem okos, akkor könnyű túljárni az eszén.

- Hát járjunk túl!

Egy háromtagú darázs-küldöttség azonnal odajárult az ökrök elé és így szólt:

- Oh, díszei a négylábu állatoknak, tisztos, fehérszínű és szelidnézésű barmok, hallgassatok reánk! A darazsak és az ökrök mindig jó barátságban éltek, mert a jó Isten gondoskodott róla, hogy össze ne veszthessenek. Még pedig akképpen, hogy nekik teremtette a füvet, nekünk pedig a virágot. Most pedig ime, itt úgy áll a dolog, hogy ti vígan ropogtatjátok a füvet, de minket nem engedtek a rózsabokorra szállani. Pedig ha megengednétek, hogy mi is lakmároz-hassunk, nagy hasznát látnátok.

- Mú, hogy érted ezt? - kérdezte a tekintélyesebbik ökör.

- Úgy, hogy ha akarjuk, még nagyobbá tehetünk benneteket, mint amekkorák vagytok. A ti nagyságotok gyarapítása nekünk hatalmunkban áll és ki tudja, micsoda óriási hasznatok lesz belőle, ha nagyobbak lesztek. Talán az emberek jobban fognak bánni veletek? Talán jobb legelőre fognak hajtani? A tekintélyetek mindenestre növekedni fog s olyanok is megsüvegelnek titeket, akik most ostorral beszélgetnek veletek. Nos, elfogadjátok a kínált alkut?

- Elfogadjuk, - bögtek rá a hosszú beszédre helyeslőleg az ökrök és rögtön félrevonultak a darazsak elől.

Zrrr, zrrrr, a darázsraj hatalmas zurrogással megrohanta a rózsabokrot s hozzáfogott a virág édes nedvének kiszívásához... Apraja és nagyja ott pákosztoskodott a gyönyörű szép vadrózsákon. Mikor aztán befejezték a mulatságot s ide-oda kezdtek elfeküdni az árnyékba, Mú bácsi megszólította a küldöttség vezetőjét:

- No, öcsém, mi lesz az ígérettel?

- Hja, igaz, - felelt a darázs, - hát csak álljatok egymás mellé és legyetek csöndesen.

A két ökör egymás mellé állott és boldog, de bárgyu mosolygással lesték, hogyan fog az ő nagyságuk meggyarapodása bekövetkezni.

A darazsak vezére pedig két egyforma részre osztotta csapatját, egy adott jelre megrohanta velük a két ökröt, a hátukra telepedett s mérges fullánkjaival össze-vissza csipdeste őket. Az ökrök bömbölve, mint a bolondok, futkostak a réten, a fájdalomtól majd elvesztették azt a kis csöpp ököreszüket. Dühösen csapkodtak a darazsak felé, földre hemperedtek és igyekeztek őket ledörgölni magukról és szidták az álnok vezért, aki ilyen módon rászedte őket.

Pedig lám, a darázs nem hazudott: mindegyik ökörnek jókora púpja támadt, tehát meg-nagyobbodtak és gyarapodtak, és a darázs nem is ígért egyebet.

A feketekávé.

Az én legkisebbik fiamat Palkónak hívják. Meglehetősen hallgatag természetű fiú. Ritkán hallani a szavát. Egyszer megkérdezte valaki:

- Miért hallgatsz te mindig, Palkó?
- Azért, hogy többet gondolkozhassam.
- Okos ember lesz belőled.

Hát én nagyon szeretném, ha úgy volna, örülnék, ha azt az időt, melyet hallgatással tölt el, gondolkozásra fordítaná. A gondolkozás erősíti az elmét. Csak az a baj, hogy az ember nem mindig okos dolgon töri a fejét. Az én Palkó fiamnál is az lett az eredménye, hogy egyszer kisütött egy nagy bolondságot. Ezt akarom elmondani.

A Balaton mellett nyaraltunk, olyan vidéken, ahol az ökrök és tehének mellett bivalyok is legelésznek a mezőn. Fölteszem rólatok, különösen a falusi gyerekekről, hogy ismeritek a bivalyt. Már a budapestieknek nem igen van módjuk abban, hogy ilyesmit lássanak. Őszintén megvallom, hogy Budapesten még magam sem láttam bivalyt, pedig már majdnem negyven esztendeje lakom itt.

Azért hát meg is magyarázom nektek, hogy a bivaly olyan igavonó állat, mint az ökör, csakhogy fekete. Olyan, mint egy tintába esett ökör, mint egy szurokba mártott tehén. Arról is nevezetes, hogy irtóztató ereje van. Egy bivaly fölér két ökörrel. Lusta, nehézkesen mozdul, lassu, de ha megvadul, félelmes, mert megtámadja az embert is. Nyáron szeret belefeküdni a hűvös pocsolyába, ahonnan aztán vasvillával szokták kipiszkálni.

Palkó nagy figyelemmel kísérte a bivalyokat, de nem beszélt róluk soha. Egyszer aztán vacsorakor váratlanul megszólalt:

- Édesapám, ma kitaláltam valamit, amit eddig nem tudtam.

Mindenki meglepődve nézett rá. Ugyan mit süthetett ki az a gyerek?

- No, ki vele, Palkó! - bíztattam.

Megfontoltan így felelt:

- Azt már régen tudtam, hogy a tehén adja a tejet. Azon törtem aztán a fejemet, hogy a tejnek a kenyeres pajtását, a kávé, mellyel a tejet mindennap összekeverik, honnan kapjuk? Úgy okoskodtam, hogy okvetetlenül fejik a feketekávé is, mint a tejet. Ha pedig az igaz, hogy a tehén adja a tejet, akkor a kávé nem adhatja más, mint a bivaly.

Az egész társaság harsogó kacajra fakadt. Palkó meghökkenve nézett ránk:

- Hát nem igaz?
- Nem bizony, fiú, mert a kávé úgy terem a bokron, mint a bab. A bivaly pedig, bárminő fekete is, épp olyan fehér tejet ad, mint a tehén.

Úgy-e, gyerekek, nem is volna rossz dolog, ha egyszer behajtanának az én udvaromba száz darab bivalyt és száz szolgáló száz dézsa finom feketekávé fejne ki belőlük. Mindjárt kávéházat nyitnék, gazdag ember lennék, és még tinta helyett is feketekávéba mártogatnám a tollamat.

Mire való a budai alagút?

A budapesti gyerekek mindnyájan ösmerik azt a nagy lyukat, amelyet a mérnökök a budai várhegy alatt fúrtak, a Lánchíddal szemben. Ez a nagy lyuk budai alagút néven ismeretes.

Mindenki tudja a világon, hogy az alagút mire való? Arra, hogy hamarabb átjussunk rajta a hegy túlsó oldalára. Vagyis, hogy útunkat megrövidítse és kényelmesebbé tegye. Ma már a mérnökemberek olyan merészek, hogy még a tenger alatt is készülnek alagútot fúrni, még pedig Franciaország és Anglia között, melyet a La Manche tengeri csatorna választ el egymástól.

És én ösmertem egy embert, nem is kis gyereket, hanem felnőtt öreg urat, akivel elhitették, hogy a budai alagút egészen más dolog miatt készült, nem azért, hogy a Várhegyre való fölkapaszkodástól megkímélje a járókelőket.

Ez az ember, nevezzük Zimonyi Lászlónak, igen képzett, tehetséges és hírneves magyar zeneszerző volt. Csak egy hibája volt neki, a roppant hiszékenysége. A legképtelenebb dolgokat el tudták vele hitetni.

Az öreg úr a „Kis Pipá”-hoz címzett régi híres pesti vendéglőbe szokott járni vacsorára egy társaságba, melynek írók, színészek és zenészek voltak a tagjai. Az írók, színészek, festők és muzsikuskok, mint jókedvű emberek ösmereteseek, akik szívesen megréfálják egymást és elmulatnak a maguk és a mások bolondságain.

Ez a „Kis Pipa”-beli társaság egyszer összebeszélt és elhitette az öreg muzsikussal a következőket: a budai alagút arra való, hogy esős időben a Lánchidat oda betolják.

Zimonyi bácsi eleinte jót nevetett rajta, de mikor körülnézett a társaságon, látta, hogy senki se nevet. Erre ő is komoly lett és így szólt:

- Hogy lehet, hogy én ezt sose hallottam?

A társaság szánakozólag nézett rá, egy jól ismert színész, a Nemzeti Színház kiváló tagja, ezt felelte rá:

- Ti muzsikuskok semmivel se foglalkoztok, csak zenével. Egyéb nem is érdekel benneteket, mintha más nem is volna a világon. Azért én nem is csodálkozom azon, hogy te ezt nem hallottad, amit Budapesten minden gyerek tud. Eredj ki majd az alagúthoz, ha esik az eső és lesd meg.

Aznapi tovább nem beszélgettek a dolgról, nem is vitáztak a hiszékeny muzsikussal, akinek épp ezért szeget ütött a fejébe a dolog. A mi Zimonyi bácsink se foglalkozott vele, sőt talán el is feledkezett róla. Vagy egy hét múlva borús időben lassú léptekkel ballagott át a Lánchídon Budára. Még a híd közepéig sem ért, mikor hirtelen elkezdett szakadni az eső.

Jó Zimonyi bátyánknak egyszerre villámként eszébe jutott, hogy mit hallott a „Kis Pipá”-ban a hídról. Megrettenve körülnézett, hogy visszatérjen-e vagy Budára szaladjon? Föltűnt neki, hogy a hídon levő emberek ugyancsak rohannak. (Természetes, mivelhogy váratlanul jött az eső és esernyője senkinek se volt.) Hát ő most merre fusson, mielőtt a hidat elkezdi tolni? Úgy okoskodott, hogy ha a hidat az alagútba tolják, akkor az Buda felé húzódik. Eszerint ő vagy megáll és akkor betolják az alagútba őt is, vagy Buda felé szalad s akkor még megérkezik, mielőtt a hidat skatulyába tennék.

De az eső nagyon esett, a szél rémesen fújt és ugyancsak mozgatta a híd láncait. Zimonyi bácsinak inába szállt a bátorsága s elkezdett ügetni Buda felé, ahová szerencsésen meg is érkezett, természetesen még a híd betolása előtt. Egyenesen az alagúthoz sietett s annak

szájánál állást foglalt. A jegyszedő odatartja neki a pléhsustákot, az alagúti jegyet, de Zimonyi bácsi visszautasította, mondván:

- Nem megyek át, csak a betolást várom.

A jegyszedő ránézett, hogy ugyan miféle betolást várhat itt ez az úr, de aztán nem törődött vele többet. Azt hitte, az eső elől huzódott oda. Zimonyi bácsi várt tíz percig, akkor aztán ő fordult a jegyszedőhöz.

- Mondja, kérem, talán elromlottak a gépek?

- Miféle gépek?

- Na hát, amelyekkel a Lánchidat betolják az alagútba?

A jegyszedő ijedten tett két lépést hátrafelé s mivel Zimonyi feléje közeledett, hirtelen átszaladt a túlsó oldalra, ahol tüstént elbeszélte a dolgot a társainak, akik rémülettel néztek Zimonyi bácsira, aki már feléjük közeledett. Biztosra vették, hogy bolond emberrel van dolguk.

- Hallja, maga finom egy ember, - kezdte mérgesen Zimonyi bácsi. - Szólok magához s ahelyett, hogy felelne, otthagy a faképnél.

A két alagútas összenézett, sokatmondó pillantást váltottak egymással, azután az egyik megfogta a Zimonyi karját, mialatt a másik a Lánchíd-térre ment a rendőrért.

- Mit óhajt tudni uraságod?

- Azt, hogy miért nem tolják be a Lánchidat az alagútba, holott esik az eső?

- Hisz már kitalálta uraságod! Mert elromlottak a gépek.

- És mikorra készülnek el? Mert tudja, engem nagyon érdekel a dolog és szeretném látni.

Az alagúti ember, úgy látszik, tapasztalt férfiú volt s tudta jól a módját, hogy kell bánni a bolondokkal. Azért nyájasan így szólt:

- Ha uraságod a nevét és a lakását megmondja, én értesíteni fogom.

Zimonyi bácsi átadta neki a névjegyét, amelyen a lakása is rajta volt. Azzal nyájasan köszönt és elment. A jegyszedő átadta a rendőrnek a névjegyét, a rendőr megtette a följelentést.

Igy került Zimonyi bácsi - nem a bolondok házába, hanem az ujságba, mert valami gonosz csont megírta róla, hogyan lesi mindennap az alagút szájánál azt a percet, mikor a Lánchidat oda betolják. Az alagúti rendőr különben megtette ebben az ügyben a följelentést a főkapitányságnál, ahol ugyan szépen kinevették vele, mert már ott is hallották a hírért a „Kis Pipa”-beli tréfának.

Zimonyi bácsi egy darabig várta a híradást, akkor aztán megmondta neki valaki, hogy csak tréfa az egész. Az öreg szörnyen dühbe jött és elhatározta, hogy többet nem megy a „Kis Pipá”-ba, ahol ilyen tréfát űznek vele. Nem is ment - három napig, de tovább nem bírta. Újra megjelent és halála napjáig hű vendége volt a kis korcsmának.

Az a közmondás azonban fennmaradt róla: „Lesi, mint Zimonyi László a Lánchidat.”

Szegény embernek gazdag kutyája.

Ebben a történetben nagyon derék kutyáról leszen szó. Olyan kutyáról, amely nem kér enni, nem harap, nem ugat. Igaz, hogy ekképpen nem is őrzi a házat, de hát budapesti kutyának egészen jó.

Ez a kutya pedig nem kuvaszkutya, nem pudlikutya, no de nem is vadászkutya, hanem cserépkutya. Nincs szegénynek se apja, se anyja, tehát nem anyától lett, de nem is rózsafán termett, hanem a forró kemencében született, ahol cserépből kiégették.

Egy edényes bolt kirakatában pillantottam meg legelőször. Én őt és ő engem. Két hátulsó lábán üldögélve, vigyorgó pofával tekintett ki az utcára és vigyorgása oly vidám volt, hogy engem is ellenállhatatlanul magával ragadott és hangosan elkacagtam magamat. Egypár rézkrajcár csörömpölt a zsebemben, tehát gazdagnak éreztem magamat és bementem a boltba.

- Mondja csak, néni, - szóltam a boltosnéhoz, - mire használják azt a cserépkutyát, aki a kirakatban lakik?

- Spórkasszának, fiam.

- Mi az a spórkassza? Mondja meg magyarul.

A néni kivette a kutyát a kirakattól és odamutatta.

- Nézd-e, a nyakán egy hasadék van, itt pénzt lehet bedobni. De kivenni nem lehet. Így gyűjtöd össze aztán a pénzedet. Ha több már nem fér bele, földhöz vágod a kutyát, az összetörik, te pedig megszámllalod, hogy mennyi pénzt takarítottál össze.

- Aztán mi az ára?

- Húszt krajcár.

Elszomorodva néztem a kutyára. Az eb most mintha még jobban vigyorgott volna. Mert tudniillik, nekem összes vagyonom csak hat krajcár volt. Igaz, hogy rézből volt, igaz, hogy fényes volt, de bizony csak krajcár volt.

Még egy kísérletet tettem.

- Néni, a fényes krajcárokat is csak krajcárba számítja?

A néni nevetett.

- Úgy látszik, nincs elég pénzed, fiacskám?

- Bizony nincsen, kérem, pedig nagy kedvem volna ezt a kutyát megvenni. Hanem tudja mit? Vegye be ezt a kutyát a kirakattól, mert hátha más is kedvet kapna hozzá. Én majd összegyűjtök húsz krajcárt s akkor újra eljövök. Jó lesz?

Az asszonyosság beleegyezett és én hazasiettem. Egy hét alatt már húsz krajcár csörömpölt a zsebemben, ekkor a kutyát megvettem és nagy diadallal hazavittem. Otthon mindenkinek nagyon megtetszett, apám, anyám, testvéreim rögtön egy-egy krajcárt helyeztek el benne s az első pénzdarabok nagy csörömpöléssel hullottak belé. Amint egy fölösleges krajcárom volt, rögtön a kutyaiba masírozott. Kutyámat édesanyám szobájában állítottam föl, szembetünő helyen. Jóízű vigyorgásával mindenkinek a figyelmét magára vonta s minden vendég tett bele pénzt. Két hónap múlva már jó nehéz volt, ugyancsak találgattuk, hogy mennyi lehet benne. Egyszer egy hatodik gimnazista volt nálunk látogatóban, éppen mikor megint találgattuk.

- Nem nehéz azt megtudni, - szólt a fölvilágosodott gimnazista. - Egy kés segítségével kiszedem én a pénzt belőle.

- Hozzá ne nyúlj! - kiáltottam, - ez a kutyámnak a titka, addig tápláljuk pénzzel, amíg csörög a hasában. Ha nem csörög, akkor összetörjük.

Lassan-lassan a kutyának már a nyakáig ért a pénz. A nevetése nem is volt már olyan vidám, amit én teljesen megértettem. Senkinek se kellemes, ha a gyomra tele van rézkrajccárral. Az még csak elviselhető, ha a zsebem tele van pénzzel, de hogy a gyomrom tele legyen pénzzel, az még akkor se lehet kellemes, ha az ember cserépkutya. Közeledett a nagy nap, a pénztár-vizsgálat, a kutya rézpénzbélésének kifordítása. Mi gyerekek már napokkal előtte számígtattuk, ugyan mennyi pénz lehet benne és azon a pénzen mennyi krumplicukrot, vagy árpacukrot vásárolhatunk.

Egy reggel aztán valami különös dolog történt. Az asztal körül ültünk és reggeliztünk, mikor apám könnyes szemmel belépett.

- Gyerekek, - szólt remegő hangon, - Szegedet, a legnagyobb magyar várost elöntötte az árvíz. Hatvanezer tiszta magyar ember lett hajléktalanná. A Tisza folyóból tenger lett és elárasztotta a búzatermő jó fekete földet.

Megdöbbenve hallgattuk a gyász hírt. Éreztük, hogy ez olyan szerencsétlenség, mely az egész nemzetet szomorúsággal tölti el. Pár nap múlva apánk jelentette, hogy az egész világon gyűjtést indítottak Szeged javára. Franciák, németek, angolok, olaszok adakoznak, hogy Szegedet újra föl lehessen építeni. Mikor ezt hallottam, hirtelen elsápadtam, azután meg elvörösödtem. Valami nagy dolog jutott eszembe. Odaugrottam apám elé, szeme közé néztem és így szóltam:

- A kutya, az én kutyám!

Apám bámulva nézett rám.

- Mi bajod a kutyával?

- A kutyát Szegednek adjuk.

A gyerekek mind fölugráltak, tapsolni, táncolni kezdtek. Mindenki helyeselte. Én meg berohantam a szobába s kihoztam a vigyorgó kutyust, mely ugyancsak nehéz volt. Föltartottam a magasba és így szóltam:

- Gyerekek, nézzétek meg még egyszer és utoljára, mert a kutyus életének vége!

Mindnyájan búcsúpillantást vetettünk reá és mintha a mi derék cserépkutyánk most egyszerre szomorúan mosolygott volna. Fájt a szívünk, de hiába. A kutyusnak a szent cél érdekében meg kellett halnia. Egy, kettő, három, bumm! A kutyát földhözvágtam, összetörött és kiadta lelkét, akarom mondani a pénzét. Mindnyájan a földre hasaltunk és az összegyűjtéséhez fogtunk. Még aranyat is találtunk benne, de ezüst hatost, ami a mostani húszfilléresek pótolta, nagyon sokat. Összesen huszonöt forint volt benne.

Soha ennyi pénzt mi a kutya nélkül össze nem tudtunk volna gyűjteni s azért még ma is hálával gondolok reá. Sok jó pajtásom volt az eleven kutyák közt is, de ilyen takarékos és gazdag kutyát soha életemben nem láttam.

Az ujságáruló asszony álma.

Pósa bácsival egy Andrássy-úti kávéház ablakában ültünk és reggeliztünk. Odakint sűrű pelyhekben esett a hó s a hidegtől pirosra csípett arcú emberek futkostak jobbra-balra. (A budapesti ember különben mindig szalad az utcán, mintha valamennyinek sürgős dolga volna.)

A gyalogút szélén, a hirdetőoszlop mellett egy pad állt. E pad felé közeledett egy öreg asszony, aki ujságot árult. Egy darabig kínálta még a járókelőknek a lapokat, azután fáradtan leült a pad sarkába pihenni.

Nagyon öreg asszony lehetett. Arcán a sok-sok esztendő, mely fölötté elmúlt, mély barázdákat szántott. Feje és nyaka egy foltos, színehagyott nagy kendőbe volt csavarva, lábát, a cipőn fölül, rongyok borították. Egyszerre csak láttuk, hogy feje a mellére hanyatlik, az asszony elaludt.

Megsajnáltuk a szegényt, aki a krajcárunként összeszedett pénzből talán a gyerekeit vagy az unokáit tartja s bizonyosan reggeltől estig az utcán kódorog és fagyoskodik. Elhatároztuk, hogy valami kis meglepetésben részesítjük. Pósa bácsi is adott húsz fillért, én is. Ezzel a pénzzel én kimentem, a legközelebbi gesztenyesütőnél egy zacskó frissen sült forró gesztenyét vettem s óvatosan az alvó asszonynak a markába tettem. Azután visszamentem a kávéházba Pósa bácsihoz és lestük az ébredését.

Még egypár percig aludt, aztán megmozdult, megragadta a papirzacskót, mely majdnem lecsúszott a földre. Majd fölugrott és fürkészőleg tekintett szét, mintha azt keresné, aki őt gesztenyével megajándékozta. Majd hóna alá csapta ujságjait és elrohant.

Másnap ugyanazon a helyen üldögéltünk és újra láttuk az öreg asszonyt, akinek ez, úgy látszik, rendes állomása volt. Láttuk, hogy megint leült a pad sarkába és elaludni készült. Mondtam is mindjárt Pósa bácsinak, hogy ez, úgy látszik, megint számít a tegnapi jóltevő megjelenésére.

- Jól van, - felelte Pósa bácsi, - hát lepjük meg újra.

Újra összeraktuk a negyven fillért s a tegnapi jelenet pontról-pontra ismétlődött, kivéve, hogy mikor a gesztenyét tenyerébe tettem, az öreg asszony kinyitotta a szemét s megszólalt:

- Az Isten fizesse meg a tekintetes úrnak a jószágát.

Meglehetősen zavarba jöttem, hogy az öreg asszony így megfogott. Csak annyit feleltem: nincs mit köszönni, szívesen adtuk, én meg egy barátom.

- Tegnap is az urak adták? - kérdezte az asszony.

- Mi.

- Milyen időtájban?

- Úgy féltízkor.

- Furcsa dolog az, kérem. Éreztem a gesztenye melegségét, de nem tudtam rá fölébredni, oly szörnyen fáradt voltam. Álmodtam tovább. Még pedig azt, hogy két angyal megfogja a két kezemet, haza vezet, ahol meleg szobát és meleg kávét találtam, amiben bizony nekünk, a gyerekeimmel nagyon ritkán van részünk. A jó forró gesztenye, mely egészen átmelegített, okozta ezt a szép álmot. Képzelheti a tekintetes úr, mennyire elbámultam, mikor fölébredtem s a gesztenyét ott találtam a markomban.

Micsoda? Hát csakugyan meglátogattak az angyalok, mialatt aludtam? No, de nem sokat töprengtem, hanem szaladtam haza. Ez a ritka csemege jó lesz a gyerekeknek. Hányszor szagolgatják az utcán és sohasem esznek belőle. Hát kérem, tekintetes úr, most jön a java.

- Micsoda?

- Hazamegyek, belépek szegényes szobámba, ahol negyedmagunkkal lakunk s nagy bámulatomra fűtött szobát találok s az idősebbik leányom főzi a kávé ebédre. A leányok nagy örömmel ujságolják, hogy a kerületi nőegyesület nevében itt járt két úriasszony és ötven korona segítséget hozott.

Én mindjárt azt kérdeztem: hány órakor jártak itt? Azt felelték rá: féltízkor. Éppen mikor azt álmodtam, hogy a két angyal megjelent és hazavezetett. Ugy-e, tekintetes úr, különös dolog ez?

Nagy örömére beleegyeztem abba, hogy különös dolog, aztán sietve otthagytam, nehogy a nyolcvan fillérünkért ötszáz fillér árát hálálkodjék, amiből még kétszázötven fillért Pósa bácsinak kellett volna átadnom.

Visszamentem a kávéházba, ahol aztán elmondtam Pósa bácsinak az esetet. És megállapodtunk abban, hogy az asszonynak ezt az álmát a mi forró gesztenyénk idézte elő, mert bizonyos, hogy a változások, amelyeknek a test alvás közben ki van téve, nagy befolyással vannak az álmra.

Így például, ha én éjjel a karomat kihúdom a meleg paplan alól s az egy kicsit fázni kezd, rögtön azt álmodom, hogy hideg éghajlat alatt járok, Szibériában szánkázom s eszkimóföldön utazgatok. Ha pedig a lábamat kidugom a paplan alól, rögtön azt álmodom, hogy megfognak, lehúzzák a cipőmet s én kénytelen vagyok a nagy hóban meztláb hazabaktatni.

Ha éhesen fekszem le, akkor azt álmodom, hogy Pósa bácsihoz vagyok disznótorra meghíva és ott egészbe nyeljük le a ropogósra sült malacokat, mert nincs türelmünk arra, hogy föl-vagdaltuk.

Ha pedig nagyon telt gyomorral fekszem le... no, ezt el se mondom, mert akkor borzasztó dolgokat szoktam álmodni, melyek közül a legszelidebb az, hogy vad bivalyok kergetnek végig a Rákóczi-úton.

Azért mindenkinek csak azt ajánlom, hogy este ne egyék sokat!

Az okos majom.

Nápoly mellett, déli Olaszországban, egészen a tenger partján, a Vezúv tűzhányóhegy tövében, lakik egy jó barátom, San Felice Péter, akinek a házánál egyszer látogatást tettem s ott sok érdekes emberrel ösmerkedtem meg.

És furcsa, hogy én nem ezekről az érdekes emberekről írok, hanem egy majomról, akivel szintén az én jó barátom házánál találkoztam először.

Bolond ember az, aki azt meri állítani, hogy az állatnak semmi esze sincsen. Sőt én azt merem állítani, hogy az állatnak több magához való esze van, mint az embernek, mert az állat ösztönszerűleg okosabban él, mint az ember. Nincs rá eset, hogy egy állat olyan sokat egyék, hogy elrontsa a gyomrát. Mindig tudja, hol kell megállni. Az ember pedig igen gyakran nagyon falánk ételben, italban s ezzel sokszor betegséget szerez magának. Az állatok tanulékony-ságáról is csudákat beszélnek. Ha egy ahhoz értő ember rászánja magát: még a butának tartott állatokat is betaníthatja a leghetetlenebbek látszó dolgokra.

Egy londoni cirkuszban láttam egy idomított elefántot. Végigjátszott egy némajátékot: be-ment, mint vendég a korcsmába, ebédet rendelt, megette, ivott rá pár üveg bort. Aztán úgy tett, mintha a bor a fejibe szállt volna, fizetés nélkül el akart osonni. De a pincérek megcsípték, eldöngették. Ritkán mulattam életemben olyan jól, mint ezen az elefánton. Ahogy az az étlapot olvasta, a pincérnek csöngetett, a bort fölhajtotta, ahogy a széken ült asztalkendővel a nyakában: ez mind oly rengeteg mulatságos dolog volt, hogy ha nem sajnáltam volna magamat, megpukkadtam volna nevetemben. A lovat, a kutyát, a medvét, még a fókát is be lehet tanítani különböző dolgokra. De legjobban a majmot, amely úgylát a legügyesebb az ember utánzásában.

Azért én el is hittem azt a történetet, melyet erről a nápolyi majomról hallottam, tudván, hogy a majomnak legtöbb esze van az állatok közt.

Az én San Felice barátomnak az ebédjénél egy inas és egy majom szolgált föl. A majom még ügyesebb volt, mint az inas, mert az inas kétszer leejtette a kanalat, de a majom nem ejtett le semmit.

Erről a majomról szól a történet, amely San Felice úrnak egy másik mezei birtokán történt.

San Felice vadászatról jött haza és tíz foglyot hozott magával. A tíz madarat ledobta a konyhába s a szakácsnő azonnal a tisztításukhoz fogott. Ugyanezt cselekedte a majom is, aki délelőtt rendszeren a konyhában szokott kuktáskodni. Ez a kertre szolgáló nyitott ablaknál történt. A kertben a ház macskája egy csapat kányára vadászott, mely a konyhaablak körül settenkedett a hulladékokat lesve. A macska azonban félszemmel a foglyokra sandított. Bizonyára úgy gondolkozott magában, hogy azokat könnyebb volna megfogni, mert ime, nem mozdulnak a helyükből, holott a bolond kányák azonnal felröpülnek, mihelyt a macska közeledik. Egy őrizetlen pillanatban aztán, mikor sem a majom, sem a szakácsné nem volt a konyhában, a macska egy szökéssel az ablakban termett, egy foglyot fölragadott és elmene-kült vele. A majom későn vette észre, egy darabig futott is utána, de nem tudta utolérni. Erre visszatért a konyhába, leült egy sarokba s fejét a falnak támasztotta, mintha gondolkodott volna, hogy most mitévő legyen.

Úgy látszik, nemsokára ki is találta, mert kiment a kertbe, fölvelt egy jókora darab követ s egy fa mögé bújtt, a kányákat lesve. Amint a kányák egy csapatban a konyha ablaka előtt le-szálltak, közéjük hajította a követ, olyan szerencsésen, hogy egy ott maradt halva.

Aztán ráugrott, beszaladt vele a konyhába, belemártotta a forró vízbe, megkoppasztotta és odahajította a többi mezítelen fogoly közé. A szakács azonban észrevette a dolgot s jelentette a gazdájának. Mindnyájan elbámultak majom koma eszességén. Mert ahhoz igazán nagy értelmesség kell, hogy a gazdája kárát nemcsak meglátta, hanem még pótolta is.

Odaintettem magamhoz a derék majmot s melegen kezet szorítottam vele. Ő azonban a zsebembe nyúlt, megtalálta a szivartárcámat s azonnal rágyújtott egy szivarra. Míg azt végig nem szívta, egyáltalán nem törődött semmiféle tálalással.

Hát nem okos egy majom volt ez?

A mennyei liszt.

Valamelyik jóbarátom Afrikában járt, abban a világrészben, ahol a feketére subickolt emberek laknak. Csakhogy ezeket nem a suszterinas subickolja feketére, hanem feketén jönnek a világra.

Egyszer az én jóbarátomnak szüksége volt egy inasra: hát fogadott magának egy Ibrahim nevű szerecsen fiút, aki nem volt több tizenhat évesnél. Ez tisztította a ruháját, ez töltötte meg a pipáját, ez vitte utána a puskáját, mikor vadászni ment, s ez ette meg az ebédet, mikor a gazda már jóllakott.

Különben derék fiú volt Ibrahim. Elég szorgalmasan tudott dolgozni, ha egy kicsit ráijesztettek. A gazdája meg is volt vele elégedve.

Történt az időben, hogy Afrikában valami nagy betegség pusztított az emberek közt. Ilyenkor a szerecsenek sokkal jobban halnak, mint a fehér emberek. Mert a szerecsen, ha beteg, kuruzslóhoz fordul, aki ahelyett, hogy gyógyítaná, mindenféle hókusz-pókusszal még ront az állapotán. Így például ha a gyomra fáj, akkor mákot önt a bal fülébe. Ha tüske megy a szegény szerecsen lábába, a kuruzsló dehogy húzná ki, ami természetes volna, hanem a feje búbját mosogatja, locsolgatja szagos vízzel. Aztán a háta közepét dörzsölgeti kis cica farkával. A szálkát pedig bennehagyja a húsban, úgy, hogy a szegény beteg lába akkorára dagad, mint egy cipó és gyakran bele is pusztul az ilyen bajba. Fehér ember ilyenkor szaladhat orvoshoz, patikába és könnyen segít magán, de hát a szegény szerecsen még nem okosodott meg ennyire.

Abban a nagy betegségben is borzasztó sok ember elpusztult. Többek közt az Ibrahim gyerek szülei is. S a szegény árván maradt. Mit tehetett mást az én jóbarátom, mikor hazajött Magyarországra? Magával hozta Ibrahimot is, hogy majd itt fölneveli. Ha Afrikában hagyta volna a fiút, az ott éhen halt volna.

Nyáron jöttek haza s Ibrahim nagyon jól érezte magát. Persze itt is meleg volt, lombos erdő, virágillat, madárdal fogadta s ő azt hitte, hogy ez, mint az ő hazájában, itt is mindig így lesz. Ebben azonban keserűen csalódott. Beköszöntött az őszi hideg idő. Jó prémes ruhát kellett neki csináltatni, hogy meg ne fagyjon. De még abban is úgy vacogott néha a foga, hogy egész mulatság volt hallani. De nemcsak a foga vacogott szegénynek, vacogott neki még a lelke is és mindig haragudott érte, hogy az idő ennyire gorombáskodott vele.

De történt vele egy roppant mulatságos dolog is és én éppen ezt akarom elmondani.

November vége felé egy éjjel elkezdett szakadni a hó. Reggelre vastag fehér hó borított mindent, a fák is zuzmarások voltak. Ibrahim fölkelte s szokása szerint az ablakhoz lépett. A következő percben iszonyu kiáltással hátratántorodott.

A cselédek berohantak a szobájába. Azt hitték, hogy valaki megtámadta a fiút. Látták, hogy az ablaknál áll és a legnagyobb csodálkozással meresztgeti a szemét.

- Mi az? - kérdi rémülten a belépőktől.

Ezek nem tudták elképzelni, hogy a gyerek mit lát s az ablakhoz léptek. Persze nem láttak semmi mást, mint havat.

- Mi az, amit nézel, Ibrahim? - kérdezte a szakács, aki különben igen furfangos ember volt.

Ibrahim szagatatottan felelt:

- Nincs föld. Hova lett? Nem látok, csak fehéret, fehéret, mindenütt fehéret. Mi az?

A szakács tudós képet vágott:

- Megmondom én neked, Ibrahim fiam, hogy mi az? Az nem egyéb, mint mennyei liszt, amit a jó Isten küld nekünk ingyen, hogy abból télen át megélhessünk. Készen hull le, csak kosarakba kell gyűjteni.

Ibrahim elbámulva kérdezte:

- És kié az?

- Mindenkié. Az enyém is, meg a tied is. Hát csak fogj egy minél nagyobb kosarat és hordd be a havat, - mert ezt a mennyei lisztet hónak hívják.

Kinyitották a háznak egy üres szobáját s a szegény Ibrahimmal egy jó óra hosszat hordatták oda be a havat. Oly buzgalommal hordta, hogy még a verejték is csorgott róla s egyre biztatták, hogy az mind az övé. Azután a szakács becsukta a szobát s a kulcsot Ibrahimnak adta, mondván, hogy oda másnak nem szabad belépni, csak neki. Ibrahim nagyon boldog és büszke volt, abban a tudatban, hogy most egész télire el van látva kenyérrel. Másnap meleg idő lett s a hó elolvadt. A szakács elhitette Ibrahimmal, hogy azt mind behordták a kamrákba. Ibrahim most még boldogabb volt, hogy a maga részét félrerakta és sietett a bezárt szobába, hogy a mennyei lisztben gyönyörködhessek. Amint kinyitotta az ajtót, nagy bámulattal látta, hogy csupa víz minden, hó pedig nincs. Bömbölve szaladt a szakácshoz, hogy elvitték a lisztjét. Ekkor aztán a cselédekből kitört a vidámság s a szakács megmagyarázta Ibrahimnak, hogy a hó nem liszt, hanem megfagyott víz és hogy a hidegtől fagy meg.

Sokáig gondolkodott Ibrahim és tudatlan kis elméjében forgatta a dolgot, mint ahogy a nyársra tűzött malacot forgatják a tűzön. Ki is süttött ő is valamit, amin a cselédek még jobban nevettek.

Így szólt ugyanis a szakácshoz:

- Tudja-e, Péter bácsi, milyen nagy szerencse, hogy Afrikában, az én hazámban, nem esik a hó!

- Miért te?

- Mert ha itt fehér hó esik, ott, ahol fekete emberek laknak, bizonyosan fekete hó esnék. Akkor pedig az én hazám egész télen át kormos volna.

Medvepör.

Még a nap ki se bukott a Hargita fenyőerdős gerince mögül, még összes sugarai csak a Hargitán túl fekvő Csikszéket ragyogták be s az innen fekvő Udvarhelyszéknek semmi se jutott, mikor Kelemen András megrázta a fiát s rászólt:

- Talpra legény! Ideje, hogy induljunk.

Benedek, a fiú, nagyot nyújtózott, ásított is éppen akkorát, aztán fogta a fejszáját s az apja után igazodott. Az apja pedig az erdők felé vette útját.

Történt ez a dolog Kápolnás-Oláhfaluban, a Székelyföldön, akkor, amikor.

Ehhez hasonló dolog történt ugyanazon a reggelen Szentegyházás-Oláhfaluban, mely éppen tőszomszédságában feküdt a másiknak. Csakhogy az utóbbiban Pattantyús Lázár keltette föl az ő szerelmes fiát, a Dávidot.

Fát döngetni ment a két apa a havasra, de nem együtt, hanem külön-külön, mindegyik a maga fiával.

Miközben Kelemen András a fát döntögetné, megjelenik nagy ordítással egy fene erős medve. András gazda láthatott már effélet, mert nem nagyon mutatkozott rajta az ijedtség. Hanem inkább hamarjában megolvasta, hogy hányan vannak az ő segítségére.

A számlálás így ütött ki: Egy székely meg a fejszéje, az két ember. A fia meg a fejszéje, ez is két ember. Vannak tehát négyen. A medve ellenben csak maga van. Így a támadás nem lenne gavalléros dolog. Hadd menjen!

A medvét azonban a számolás tudományába nem avatta bele tisztelendő Konta Ferenc s a barom támadásra indult. Éhes lehetett a szegény feje.

Kelemen András megnyalta mind a két tenyerét s beigazította a fejszenyelet. A fiának is odaszólt:

- Kerülj hátra!

Mikor a medve két lábra állt, hogy emberrel emberhez illő módon bánjon, Kelemen orron ütötte a fejszével. A medve megrázta a fejét s át akarta nyalábolni a székelyt, de ekkor meg Benedek úgy vágta kupán hátulról, hogy egyszerre megfordult. Csak éppen hogy azt nem mondta: Tessék? Csak ezt várta Kelemen: ő is viszontag nyakszirten sujtá a vadállatot.

A medve tántorogni kezdett, mintha berugott volna, majd négykézlábra kecmeredett s lassu léptekkel elinalt. De a Kelemen-familia már vérszemet kapott. A medve kikezdett velük, hadd lakoljon. Elölük ugyan el nem viszi a bőrét. Tíz kemény ezüsttallért fognak ők azért kapni a királybíróaságtól.

Utol is érték a lassan cammogó állatot Szentegyházás-Oláhfalu erdejében, egy tisztáson, ahol Pattantyús Lázár meg a fia javában örültek annak, hogy milyen tisztességtudó szelíd egy medvére akadtak. Két fejszecsapásra úgy lefeküdt, hogy azt se mondta: Mihály bá! - Látta a helyzetet mindjárt Kelemen uram, s odaérve szóla:

- No, nem messze futott a medve.

- Honnan tudja kend, hogy mekkorát futott? - kérdé Pattantyús.

- Mivel hogy ott voltam, ahol kezdte a futást, - felelt Kelemen.

- Látta is?

- Ütöttem is.
 - De nem nagyon.
 - Csak agyon.
 - Nem lehet az.
 - Lehetni tán nem lehet, de úgy van. Hányat ütöttek kietek rá? - kérde Kelemen.
 - Münk eppeg hogy kettőt, - felelt hirtelen a Dávid. - Én a tulsó felin, édesapám meg innenről.
 - Nohát nézzétek meg, öt ütésnek kell azon az állaton lenni.
- Megnézték, úgy is volt.
- Ami igaz, az igaz; én csalfaságból nem élek, - e szókkal adta meg magát Pattantyús.
 - A medve tehát az enyém! - szólt Kelemen.
 - Nem a'. Kietek kezdték, én bevégeztem. Azé a medve, aki agyonüti, nem azé, aki aszongya neki, hogy jó napot kívánok.
 - Ugyan komé! Én meg csak azt mondom, hogy az a medve tőlem és fiam Benedektől olyan három ütést kapott, hogy idáig magától is megdöglött volna. Kietek csak az utolsó perceit zavarták meg neki azzal a dorongolással.
 - Fiam, Dávid, mutasd meg ujjasodat.
- Pattantyús Dávid fölvette a földről szétroncsolt ujjasát, s odatartotta Kelemen uram elé, mondván:
- Úgy támadt rám a medve, mint a veszett ördög. Látja kend az ujjasomon.
 - Dávid öcsém, máskor ha a medvének adod a zekédet, hogy marcangolja szét, legyen annyi bátorságod, hogy maradj benne te is, - felelt rendületlen nyugalommal Kelemen.
 - Hisz benne voltam! - kiáltott indulatosan Dávid.
 - Hiszi a prikulics. Hát mutass csak egy karcolást a bőrödon!
 - Hát a szívemet bizony nem hasította ki, - dörmögött Dávid és félreállt.
 - No ugy-e, hogy a hajad szála se görbült meg! A medve széttépte a zekédet halálos kínjában, aztán fölfordult. Kietek pedig agyonverték döglött korában.
 - Elég a szóból, - kiáltott Pattantyús, majd igazságot mér a dulló.
 - Meg a királybíró, - tódítá Kelemen.
 - De elmegyek én még Guber Márton uramig is.
 - Én is ott leszek akkor.
 - Tehát pörre megy a dolog?
 - Arra, halálíg.
 - Itéletnapig.
 - Jó. Addig pedig a medve közös jószág.
 - Az.
 - Tehátlan vigyük haza.

Levágtak két nagy bokrot, a vadállatot rája kötözték, s úgy vontatták szép lassan, csöndes beszélgetés közt a faluba, be egyenesen a dulló házába, ahogy akkor még a Székelyföldön a szolgabíró hívták.

Éppen etették a dulló négy kutyáját. Nagy medvefogó, hosszúfogu, erős, éhes ebek voltak, melyek a vadszagtól nekibőszülve, pokoli csaholással a medvére vetették magukat s egy szempillantás alatt izekre szaggatták. A négy székely a tornácra menekült a veszedelem elől.

- Komé, megevék vala a medvét, - szólt némi meghatottsággal Kelemen.

- Meg, a bestelelküek, az én szép medvémet.

- Már mint az enyémet, - veté ellene Kelemen.

- Még most se akarja elismerni, hogy én öltem meg?

- Tán kend azt hiszi, hogy a medvével a jussomat is megevék a kutyák? Nem úgy van a'! - kiáltott Kelemen.

- Tehát a pört sem ették meg?

- Nem. Megkezdtek, be kell annak fejeződnie. Ha egyszer pör, hadd legyen pör.

Kezet fogtak egymással, annak jeléül, hogy szavukat adták a pör folytatására.

- Eb aki abbahagyja.

Ezzel a mondással erősítették meg a szerződést.

Estefelé hazajött a dulló Csikszeredából, hol a királybírónál volt valamiféle ügyben. Kelemen és Pattantyús eléje terjesztették az ügyet. A dulló figyelmesen meghallgatta a beszédet, s mondá:

- Tehát arról volna szó, hogy mely csapások lettek volna halálosak a medvére nézve, az utóbbiak-e, vagy az előbbiek?

- Az a kérdés veleje, instáljuk az urat.

- Nem nehéz megmondani, csak előbb lássuk a medvét. Hol van?

- Részint a kutyák beleiben...

- Miféle kutyák?

- Megették a nemzetes úr kutyái.

- Mi a tatár! Hát akkor meg mit pörösködnek?

- Instálom, az igazságnak kell itt kisülnie. A medve maga mellékes, - felelt Kelemen.

- De meg, - tette hozzá Pattantyús, - a királybíró azért csak kiadja a tíz ezüstitallért, mert arra van elég tanunk, hogy a medve megölődött.

- De nem adja ám, mert be köll neki számolni a medve bőrével. Csak érte adja ki a jutalmat.

A két székely egymásra nézett, megvakarta a fejét s rövid gondolkodás után egyértelműleg szóla:

- Hát ne legyen hasznunk. De az igazságnak ki kell derülnie.

- De értsék meg az okos szót! Nem derülhet ki.

- Már miért ne?

- Nincs olyan Isten a földön, aki arra a kérdésre, hogy öt ütés közül melyik ölte meg a medvét, meg tudna felelni. Ha csak itt nem fekszik előttem a medve s egyenkint ki nem tapogatom, hogy melyik csapás hol érte. Én csak tudom, azért vagyok dulló!

- A királybíró jobban tudja, azért ő királybíró.

- Guber Márton uram pedig legjobban tudja, azért ő Guber Márton.

(Ez a becsületes német ember, aki a székelynek annyira imponál, nem más, mint Erdély gubernátora, akit a góbék sohse hívnak másképp, mint *Guber Mártonnak*. Minden székelynek megvolt a joga, hogy odáig apelláljon a pörös ügyeivel.)

- Jó, jó, addig pedig igyanak egy kis küküllőmenti fehér bort. Guber Márton uram ráér még várni.

A góbék persze hogy nem vetették meg a szíves kínálást.

Egyszer csak, úgy véletlenül, diskurálás közben, a dulló kihoz a pipatóriumból egy gyönyörű, hajlós meggyfapipaszárat és dicsekedve mutatja az atyafiaknak.

- Agyon lehetne vele vágni egy embert. Olyan erős, mint a kard. Sujtson csak vele ide a tornác gerendájára.

Kelemen gazda fogja a meggyfa-pipaszárat s olyant suhintott vele a gerendára, hogy csak úgy porzott. Utána megvizsgálták a szárat. Nem volt annak semmi hibája.

- No, Pattantyús gazda, próbálja meg kegyelmed is.

A következő percben már Pattantyús gazda sujtott vele, még pedig olyan alaposan, hogy a szár hosszában kétfelé repedt.

- Aki áldója van a kend vaskezinek, tudja-e, hogy ezt a pipaszárat a mult határigazítás alkalmával a turn-szeverini basától kaptam, akinek a török császár adta. Drága jószág az.

- Baj, baj, - felelt Pattantyús, - de hát nem magam vagyok a hibás. Kelemen gazda kezdte.

- Micsoda? - kiáltott Kelemen. - Akinek a kezén elrepedt, az a felelős. Mi közöm hozzá?

- Úgy van! - kiáltott a bölcs dulló, - valamint hogy mi köze a medvéhez?

Ekkor esett le az álla Kelemen uramnak.

- De a medvét én kezdtem ki, nemzetes uram, - szólt elvörösödve.

- A pipaszárat is.

- De azon nem látszott semmi.

- A medve is elszaladt, pedig már hiba esett benne.

Pattantyús megcsóválta a fejét, kétfelé törölte a bajuszát s szóla:

- Mi tűrés-tagadás benne, szomszéduram, ketten mesterkedtünk mi úgy a pipaszárban, mint a medvében. Vállaljuk el közösen mind a kettőt. Ez jár legközelebb az igazsághoz.

Kelemen elnevette magát, kezét fogott Pattantyússal és mondá:

- Vegyük úgy, mintha furulyáztunk volna. Én fújtam, kend meg billegtette. Hasznunk is csak annyi van az egész medvevadászatzból, mintha furulyáztunk volna egyet.

Igy ért véget a két oláhfalusi góbé pöre.

György úr mandulái.

György úr az én legidősebb fiam. Életrajza röviden az, hogy született az Erzsébet-körúton, a huszadik szám alatt, ezernyolcszázkilencvenkettőben, de már hathónapos korában átköltözött a Józsefvárosba, onnan Budára s azóta, a nyári hónapokat kivéve, ott tartózkodik.

Egy éjjel György úr nagyon rosszul aludt s reggelre torokfájásról panaszkodott. Azonnal telefonoztunk a háziornak, aki rögtön megjelent.

- A mandulái nagyon duzzadtak.

- Ugyan?

- Timsós vízzel gargarizáljon, el fog múlni. De azt már látom, hogy a mandulái nagyon kényesek és nagyok.

- Ugyan?

- Mit szólnának hozzá, ha kiszedném a manduláit?

Láttam, hogy az ajánlat az asszonyt megdöbbenetette. Szabad-e hozzányúlni a mandulához, melyet a természet alkotott? Zavartan mosolyogtam.

- Óh, kérem, a mandulára semmi szüksége sincs a testnek.

- Igazán? Akkor ki vele!

- Csak az operáció egy kicsit kényes, vagyis inkább kellemetlen a gyerekeknek. Készítsék rá elő s aztán üzenjenek.

Azzal a doktor úr eltávozott.

Ez volt életem legkeserűbb mandulája. Mennyit fáradtam, míg meg tudtam cukrozni.

A fiú előkészítése könnyebben ment. Mert egy pokoli ötletem támadt. Eléje álltam, mosolygó, derült ábrázattal, ráütöttem a hátára s vidáman kiáltottam:

- Na, Gyurka, kiveszik a manduládat!

A fiú ijedten nézett rám s a szája pityergésre állt.

- Nem érted, csacsi? Kiveszik a manduládat!

A fiú arca lassan visszaöltötte rendes, nyájas kifejezését, s gyorsan a gyerekszobába sietett.

Pár perc múlva nagy sebbel-lobbal megjelent a Kata.

- Papa, igaz, hogy a Gyurinak kiveszik a manduláját? - S hangjában mintha egy kis irígység csendült volna meg.

Pokolian ravasz módszerem, úgy látszik, sikerült.

- Majd, igen, idővel...

- Hát a mienket nem?

- Hát talán olyan jól viselitek magatokat? Mi? Rászolgáltatok?

- A fiúk mindent kapnak, mi meg semmit...

- Csitt! Nincs két hónapja, hogy babát kaptál és most meg azt kívánod, hogy kivegyék a manduládat? Kata, ne légy oly telhetetlen!

A lányka sírva távozott. Kezemet dörzsöltem. Meg voltam magammal elégedve. Sikerült a mandulakivételt valami rendkívül kíváncsú alakban föltüntetnem. Ezek a szerencsétlen csemeték úgy képzelhették, hogy a Gyurka torkából legalább is egy zsák cukros mandula fog napfényre kerülni s azt ő mind maga fogja elropogtatni.

A mandula pompás karriért csinált. Sokáig állandó fegyverül szolgált, ha Gyuri rossz volt, vagy nem akart enni. Ha megfenyegettem azzal, hogy nem veszik ki, azonnal engedelmeskedett. De mivel a torka többet nem fájt, feleségem óhajára elhalasztottuk az operációt. Sőt én karácsonyi ajándékkul tartogattam a fiúnak.

Aztán lassan-lassan megfeledkeztünk róla.

Térjünk át arra a tényre, hogy György az idén az elemi iskola második osztályából, mint magántanuló, fényes sikerrel letette a vizsgálatot. Oly fényes sikerrel, hogy még az iskolaszék jelenlevő tagjának is örömkönnök csillogtak a szemében.

Mikor az iskolából hazaérkeztünk, György elém állt és szólt:

- Papa, most kérhetek, amit akarok?
- Kérhetsz, fiam.
- Akármit kérhetek?
- Akármit.
- Akkor kérem, papa, *vetesse ki a manduláimat.*

Könnyeim között mosolyogva tekintettem a kis tökfilkóra, akit ennyire sikerült bolonddá tennem.

- Jó, legyen.

Az asszony szemrehányólag nézett rám.

- Maga semmit se tud megtagadni ettől a fiútól. Igazán kényezteti őt a többiek rovására.

Annyira hatott rám ez a mondás, hogy igazán lelkiismeretfurdalást éreztem. De erőt vettem magamon s kivettem a fiú manduláit.

Mi az eredmény?

Igaz, hogy a torka többé nem fájt, de a fiú sokkal rosszabb, mint azelőtt, mert nincs már mivel hatni rá.

Azonkívül elhagyta a pajtásait, lenézvén őket abból az okból, hogy azoknak nincs kivéve a mandulájuk.

Nem adok neki egy hónapot, a ház összes gyerekei meg lesznek mandulátlanítva.

Levél a Jézuskához.

A Gyurka hazajön az iskolából, s táskáját le nem téve, kabátját le nem vetve, szól:

- Papa, tud a Jézuska olvasni?

- Tud.

- Hát magyarul tud-e?

- A Jézuska minden nyelven tud.

- Hogyan?

- Úgy, hogy ráteszi a kezét a könyvre, s rögtön tudja, hogy mi van benne. Ahogy a doktor bácsi rátette a multkor a kezét a mellekre s rögtön tudta, hogy beteg vagy.

Ez a kissé sántító hasonlat eloszlatta György úr tízéves elméjének minden kételkedését s így felelt:

- Akkor a Vágónak igaza volt.

- Mit mondott Vágó?

- Azt, hogy karácsony előtt meg lehet írni a Jézuskának, hogy mi a kívánságunk, s ő mindent teljesít.

- De csak azét, aki jó.

- Irhatunk mi is, papa?

- Hogyne, csak rajta.

Erre a fiúk és lányok rögtön összeültek tanácskozni. Napokon keresztül csak tanácskoztak és jegyezgettek, végre friss tintával, új tollal a tiszta papiros elé ültek s nagy izgatottsággal mindegyik elkezdte szépen sorjába fölírni, hogy mit kíván a Jézuskától. Még Palkó is kapott egy vörös ceruzát, egy darab papirost, s nagy buzgósággal hatalmas ákombákomokat rajzolt.

Két nap alatt készen voltak a levelek, egy napig még tanakodtak azon, hogy mit felejtettek ki, aztán leragasztották.

- Papa, hová tegyük?

- Hát Mikuláskor hová raktátok a cipőtöket?

- Az ablakba. Gyerekek, rakjuk az ablakba.

Ki is rakták mind az ablakba, s most már a napokon át tartott csönd és rend teljesen fölbomlott. Az a nézet kapott lábra, hogy most már szabad a vásár, lehet rosszalkodni, mert a levelek visszavonhatatlanul elmentek a Jézuskához, az ajándék biztos.

A Gyurka nagy elbizakodottságában összeverekedett az öccsével, amiért az anyja, bár a fiú nagyon ellenkezett, becsukta az éléskamrába.

Mikor hazajöttem és értesültem a dologról, kieresztettem a fiút, és súlyosítottam a büntetést. Még pedig a következőképp:

Megnéztem az ablakot. A Jézuska, hála Isten, még nem vitte el a leveleket. Kivettem a Gyuri levelét s a gyerekek feszült figyelme közt fölbontottam.

- Mit csinál vele a papa? - kérdé az úrfi szepegve.

- Beleírom, hogy számodra egy nagy virgácsot is hozzon.

- De nem fog ám hozni.

- Miért?

- Mert a Jézuska sohase hoz büntetést, csak ajándékot. A büntetést a Mikulásra bízta az Isten. Meghökkenstem. Ebben van valami.

- Jó, igazad van. Hanem akkor kihúzzok egyet a kért könyveidből.

Itt a Kata sűgött neki valamit.

- Jól van, papa, - szűlt Gyűrgy űr vidám ábrázattal, - akkor hűzza ki a maga könyvét, a *Hűs fiűk*-at.

(Szűpen vagyunk. Mint írű én vagyok gyermekeim elűűt a legnűpszerűtlenebb.)

- Miűrt ěppen az enyimet?

- Mert az űgyis megvan a maga könyvtárában.

(Vagy űgy? No ěgy megbocsátok.)

Kihűztam a *Hűs fiűk*-at s az egűsz paksaműtát visszatettem az ablakba. Este volt, mind lefekűdni kűszűltek. A vetkűzűs ezűttal nem jűrt a szűnyegen valű hempergűssel s az ágyrűl valű lebukfencezűssel, ellenkezűleg, nagy csűndben folyt le, mert a Kata mesűlte nekik, hogyan jutnak el a levelek a Jűzuskához.

- Tudjűtok, mikor műr mindenki elalszik, műg az utcai lűmpűsok is ěs senki se jűr az utcán, nagy fehér sasokon űlve szűz meg szűz kis angyal szűll le a városba, ablakrűl-ablakra jűr, keresztűlnűyl az űvegen (keresztűl tud ěm az angyal nűylni a falon is, műg ha vasbűl van is) s beszedi a leveleket. Mikor mind beszedtűk, a fehér sasok rűpűlnek velűk az ěg felű. Az elűű csillagnűl megpihennek, ott sok ezer feheűrszakűllu öreg bűcsi lakik, akik atűvizsgűljűk a leveleket. Ezek az öreg emberek mindenkit ismernek, aki a fűldűn lakik. Egűsz nap a csillag szűlűn űlnek, s hosszú messzelűtűkűn nűzik a fűldet s mindent lűtnak, ami ott tűrtűnik. Ők atűlvassűk a mi levelűnkűt is. Ha aztűn van egy fiű, vagy leűny, aki kűlűnben jű magaviseletű, de rosszul tanul: ezűrt a rossz tanulűsűrt kihűznak egy könyvet, vagy egy jűtűkűt. Ha valakirűl tudjűk, hogy torkos (Maca, ez neked szűű!), azűrt is kihűznak egy ajűndűkűt. Mikor mindezt elvűgeztűk, a fehér sasok repűlnek tovűbb a kis angyalokkal ěs a levelekkel. A kűvetkezűű csillagon laknak a mindentűdű idűsebb angyalok, akik műg egűszer atűvizsgűljűk a leveleket s űjra kihűznak valamit. Ezek az idűsebb angyalok nappal kint sűtűlnak a mezűn, hol aranybűl van a fűű ěs gyűműntbűl a virűg, este pedig amint leereszkűdik a felhűű s pűrnakűnt beteritű a mezűt, vagyis a jűű Isten megveti nekik az ágyat: lefekűsznek ěs megűlmodnak mindent, amit a fűldűn az emberek cselekszenek. Mikor űk is elvűgeztűk a dolgukat, a kis angyalok a fehér sasokon űlve repűlnek tovűbb, tovűbb, fűl a legfűnyesebb csillaghoz. Ez a legfűnyesebb csillag a kis Jűzus hűzűnak ablaka, mely mindig nyitva van ěs mindig ragyog. Ezen az ablakon a kis angyalok egűszerre bezudítűk a sok levelet, mely űgy hull oda be, mint tűlen, mikor a hűű esik, a hűpelyhek milliűű ahogű hullanak az ěgbűl.

Erre Gyűrgy űr, aki műr az orrűig hűzta a paplant, megriadt.

- S a Jűzuska megint kihűz? De jű, hogy olyan sokat írta a levelembe...

- Nem, a Jűzuska műr nem hűz ki semmit... Ő csak kiadja a parancsűt, hogy melyik gyerekek melyik angyal viszi az ajűndűkokat...

- Csűnd, aludjatok, - szűlt rűjuk a mama s elfűjta a lűmpűst.

S én a szomszéd szobában meghatva gondoltam arra, hogy ez a sötét gyerekszoba mily dicső birodalomná változott át e pillanatban: csillagsugaras, aranymező, gyémántvirágos tündérbirodalomná, melyben fehér sasokon apró angyalok repülnek csillagról-csillagra.

Másnap délután a Gyuri egy kopottruhás, lyukas könyökű fiút hozott haza az iskolából.

- Papa, ez a Hoffmann, aki egy osztályba jár velem.

- Mit akar?

- Elmeséltem neki, hogyan írtunk levelet a Jézuskának és hogyan szedték össze és vitték a csillagba az angyalkák. Azt mondja, ő is szeretne írni.

- Hát miért nem ír?

- Mert nincs neki se apja, se anyja, se testvére, aki megmutatná neki, hogyan kell írni... és hogy ő olyan szegény fiú, hogy őt még a messzelátós fehérszakállu bácsik meg a mindentudó angyalok se ösmerik...

Ekkor megszólalt Hoffmann:

- Kérem, bácsi, én pincében lakom, oda nem látnak le az égből...

- Dehogyan nem, fiam, az égből mindenkit látnak...

- De engem nem; én rólam nem tudnak semmit, mert engem nem is Hoffmannak hívnak.

- Hát?

- Szabónak, Hoffmann az az asztalos, aki nevel...

- No majd meglátod, hogy észrevesznek az angyalkák, csak ülj le a Gyurival és írájatok meg a levelet...

Gyuri boldog volt, mert csak azért hívta el a fiút. Nekiültek s egy óra alatt szerencsésen elkészültek a kívánságok listájával.

Ekkor Gyuri kétségbeesett arccal jön hozzám.

- Papa, nem tudjuk, mit csináljunk a levéllel.

- Miért?

- Mert a Hoffmann olyan pincében lakik, amelynek nincsen ablaka... az inasokkal van ott együtt.

- Jó, hát tegyék ki a mi ablakunkba.

Ki is tették s a szegény Hoffmann elégedetten távozott. Kívánságai különben szerények voltak. Csak sok-sok cukrot, süteményt, egy labdát, egy fűtyülőt s egy ostort óhajtott. Meg is kapta, no meg két viseltes ruhát a Gyurkától.

A Jézuska különben elkövetett egy feledékenységet is: Gyurkának meghozta a kitörölt *Hős fiúk*-at. Amit György úr úgy magyarázott, hogy ő még sem olyan rossz fiú, mint az apja gondolja.

Kata ellenben úgy, hogy a papa olyan híres író, hogy munkáit még a mennybéli hatalmak is tisztelik.

Ez az elismerés volt az én karácsonyi ajándékom.

Az oroszlán megtraktálása.

Pósa bácsival Komáromban, a megyeház nagytermében mesemondást rendeztünk a gyerekek számára. Több száz gyerek hallgatott bennünket. Az én mesém így kezdődött:

- Kedves gyermekeim, - szóltam, föllépve az asztal mellé az emelvényre, - láttatok-e már oroszlán?

- Láttunk, láttunk! - kiabálták a fiúk és leányok.

- Ketrecben volt, úgy-e?

- Nem, a képeskönyvben.

- Hm, de én eleven oroszlán gondolok. Az eleven oroszlán veszedelmes állat, megtámadja és megeszi az embert, azért ketrecbe zárják, hogy ne bánthasson senkit. Milyen szerencse, hogy Magyarországon nincsenek oroszlanok. Vannak medvék, farkasok, rókák, szamarak, de oroszlanok nincsenek. Azt az egypárt, ami van, az állatkertben őrzik, vagy a menázsériában mutogatják jó erős vaskalickában. Az oroszlán is meg lehet szelidíteni, de a szelid oroszlán sem eresztik ki, hanem a gazdája bemegy hozzá a ketrecbe. Biz én nem mennék be hozzá. Hát ti, bemennétek-e?

- Nem, nem! - kiabált a sereg.

De egy kis fiú fölállt és bátran a szemem közé nézve, így szólt:

- Én bemennék, bácsi!

- Derék gyerek vagy, fiam, hogy hívnak?

- Pista.

Az ajtónál álló szálas megyei hajdúhoz fordultam:

- Hé, huszár, hozza be a ketrecemet az oroszlánal...

- Igenis értem, - szólt a hajdú és eltávozott. Rögtön megértette a tréfát.

- No, Pista, majd mindjárt bemehetsz az oroszlánketrecbe.

- Nem, nem, - kiabált Pista és sírva fakadt.

- Nem? Jó, hát hagyjuk. Mondják meg a hajdúnak, hogy ne bántsa. Gyerünk tovább.

Az oroszlán néha széttépi a gazdáját, akit pedig már kölyökkora óta ismer. Azért hát ajánlom mindenkinek, hogy soha oroszlánketrecbe ne menjen. Így aztán száz évig is élélhet.

Egyetlen egyszer találkoztam egy szabadon járó oroszlánal, ezt akarom nektek elmondani. Most is borsózik a hátam, ha rágondolok.

Tavaly nyáron történt, éppen dinnyeérés idején. Az utcán sétáltam, mikor egyszerre csak nagy kavarodás támadt. Az emberek elkezdtek jobbra-balra futni, a kocsisok megvagdalták lovaikat. Akik az utcán voltak, siettek elbújni. Akik el voltak bújva, szaladtak ki az utcára, megnézni, mi történt.

- Jön az oroszlán, jön az oroszlán, - kiabált a nép.

A sarkon egy rendőr állt s a kivont kardjával hadonászott.

- Mi baj? Miféle oroszlán jön?

- Az úr még azt sem tudja? Kiszabadult az állatkerti oroszlán s a városban sétál.

- Hol sétál? - kiáltottam.

- Mit tudom én! Fusson az úr, ha az élete kedves.

Elkezdtem futni. Hogy hová, arról fogalmam sem volt. Az utcák már akkor üresek voltak. Mindenki elbújt. Csak magam futkostam. Igen ügyesen futottam, mert egyszerre csak szembe találtam magamat az oroszlánnal.

Valami húsz lépésre lehettem tőle. Hasra feküdt és a farkával csapkodott. Én éppen Rézi néni, az öreg süket kofa mellett álltam, aki egy nagy rakás görögdinnye mellett üldögélt, csöndesen kötögetett és mitsem sejtett a veszélyről.

- Dinnye tetszik? - kérde tőlem.

Hogy én egyem dinnyét, mikor engem akar megenni az oroszlán... Nini, már el is tátja rettenetes száját és ugrani készül. Kétségbeesetten fölkaptam egy dinnyét és szörnyű erővel az oroszlán torkába dobtam. A vadállat iszonyú nagyot nyelt - s a dinnye leszaladt a gyomrába. Megint eltátotta a száját, - parancsoljon, oroszlán bácsi! - Megint egy dinnyét lódítottam a szájába: azt is lenyelte. Újabb dinnye! Nem engedtem neki időt az ugrásra. Amint eltátotta a száját, zsupsz, benne volt a dinnye. Egyszerre csak látom, hogy elnyúlik a földön s a hasa akkorára van puffedve, mint egy hordó. Nem tudott mozdulni. Akkor már valami negyven dinnye lehetett a hasában. Persze irtóztató lármát csaptam, az emberek elősiettek s a nyöszörgő oroszlánt bevitték a kórházba. Nagyon rosszul volt. A tudós orvosok összegyűltek, hogy mit csináljanak vele. Végre aztán fölvtágták a hasát, kiszedték belőle a dinnyét, újra összevarrták s az oroszlán jobban lett.

De mégis azt hitte, hogy el fog pusztulni s halála előtt még egyszer látni akart engem. Fölkerestem őt a kórházban.

- Lássá, lássa, oroszlán bácsi, miért jött ki a ketrecből?

- Nem erről van szó, - nyöszörgött az öreg, - hanem kérni akarok magától valamit.

- Parancsoljon.

- Ha még egyszer meghív ebédre, sárga dinnyével traktáljon meg, mert a görögdinnyét ki nem állhatom. Ígéri?

- Ígérem.

- Kezet rá.

Odanyújtotta az első lábát, én is. Máig is itt a nyoma a kezemen.

Visszavitték a ketrecbe és szerencsésen fölgyógyult. A dinnyét pedig visszavitték Rézi néninek, aki eladta. Én is ettem belőle. Jó volt, csak egy kicsit oroszláníze volt. Azt kérdeitek, milyen íze van az oroszlánnak? Ezt nem árulhatom el. Kóstoljátok meg magatok.

A kéményseprő és a pékinas.

Azt kérdelem én tőletek, gyermekeim, láttatok-e már kéményseprőt?

Persze, hogy láttatok, sőt bizonyosan meg is ijedtetek tőle, mikor még nagyon kicsinyek voltatok. Mert fekete, mint egy szerecsen, hosszú létrával jár, mint a Mikulás és úgy kopog a papucs, mintha a kezével verné össze.

Hát pékinast láttatok-e? Ez meg csupa fehér; fehér a ruhája, fehér a keze, fehér a képe, fehér még a haja is, pedig egy cseppet se öreg. Olyan fiatal, hogy a bajuszának még tán a helye sincs meg az orra alatt.

Most már azt kérdelem tőletek, hogy egymás mellett láttatok-e a pékinast és a kéményseprőt? Amint az egyik éppen kimászik a kéményből, melyből kisöpörte a kormot, másik pedig éppen jön a pékműhelyből, ahol nyakig ülve a lisztben, sodorta a tésztát, melyből készül a ropogós kifli és a szép puha kenyér.

No, ugy-e, nem láttatok? Hát én láttam. El akarom nektek mondani, hogyan jártam velük.

A kéményseprő éppen nálam tisztította a kéményt, mikor a pékinas hozta a friss süteményt.

Ahogy meglátták egymást, olyan képet vágtak, mint mikor a kutya és a macska találkoznak.

Ez a két állat, tudjátok jól, nem nagy barátságban él. A macska irigyli a kutyától az ugatást és erőt, a kutya pedig haragszik a macskára, amiért olyan jól karmol és szépen dorombol s ezzel megnyeri a gazdája szeretetét.

Ilyen haraggal nézett egymásra a fehér és a fekete.

A fehér gyerek azt hitte a fekete legényről, hogy neki ellensége; a fekete legény pedig úgy nézett a fehér gyerekekre, mintha ez csufolódni akarna vele.

Mikor látták, hogy egyik se harap bele a másikba, elkezdtek beszélgetni.

- Gyere ide, majd megsímogatlak, - szólt a kéményseprő.

- Előbb mossa meg a kezét, - felelt a pékinas.

- Az én kezemet? Nem piszkos az, csak fekete.

- Éppen azért piszkos, mert fekete.

- Ez a legszebb szín, - felelt újra a kéményseprő, - az a piszkos, aki fehér. Azért nem is simogatlak meg, mert befehérité a szép tiszta kezemet.

De a pékinas nem hagyta magát s így felelt a füstfaragónak:

- Minden, ami szép, az fehér. Fehéret virágoznak tavasszal a fák, fehér a hó, fehérbe öltözködik ünnepnapon a kis lány. Mondjak-e még többet? Fehér a liszt, az Isten áldása, amelyből élünk. Mi kell még egyéb?

A füstfaragó megcsóválta a kormos fejét és gondolkozott. Ez a kis pékinas jól megfelelt neki. Azután jutott neki valami az eszébe és így szólt:

- De mit ér a fehér, ha nincs mellette fekete? A fehéret észre se vennék, ha nem volna meg az ellentétes színe, a fekete. A sok fehér ártalmas; a hó vakítja és rontja a szemet, azért az emberek fekete pápaszemet tesznek föl, hogy feketének lássák. Azután fekete az éjjel is, mely olyan szép csillagokat mutat; hisz ha az éjjel nem volna fekete, akkor azt se tudnák a gyerekek, hogy mikor feküdjenek le aludni és mikor menjenek iskolába. Aztán milyen szép,

akinek fekete haja meg fekete szeme van. Ugy-e, öcsém, ez a szín se utolsó, amelyet én viselek?

S a kéményseprő büszkén ütött a kormos mellére. Most már a pékinason volt a sor gondolkodni. Meg is tette s aztán így felelt:

- Hát, hogy lehet az, hogy engem szeretnek, magát meg nem szeretik? Ha én odaállok az iskola elé és elkiáltom: *Vegyenek perecet!* - minden gyerek odafut hozzám. Ha pedig azt kiáltják, hogy: *Jön a kéményseprő!* - akkor minden gyerek elszalad és elbujik.

- Ismerek én sok bátor fiút, aki bizony nem szalad el a kéményseprő elől, mert tudja, hogy az nem esz meg senkit és még sohase harapta le az orrát senkinek. Aki elszalad, az csak olyan anyámasszony katonája. Különben ha én peracet árulnék, én hozzám is odaszaladnának a fiúk, de tudják, hogy én nálam nincs semmi ennivaló.

- No már mégis csak piszkos mesterség, - felelt a makacs pékinas, aki elhatározta, hogy ez egyszer nem enged a feketének, - hát nem hallotta az imént, hogy a szakácsné mennyire panaszkodott, amiért a konyhában mindent össze-vissza kormozott?

Ezalatt a pékinas nekidőlt az én újdonságú fekete ruhámnak, mely ki volt akasztva a folyosó karfájára. Egyszeribe lisztes lett az egész öltözet.

Ekkor kiléptem a folyosóra s én is megszólaltam:

- Hallod-e, fiam, pékinas, miért piszkítottad össze az ünneplő ruhámat?

A kis pék nagyon megzavarodott.

- No, ugy-e, a te mesterséged piszkos, nem az enyém? - kiáltott nagy örömmel a kéményseprő.

- Kérem szépen, - szólt erre a pék, - tessék megmondani, hogy melyik mesterség tisztább és melyik szín piszkosabb? Nem tudunk megegyezni.

- Ide hallgassatok, fiaim! - mondtam nekik komolyan, - minden becsületes mesterség tiszta és aki a maga mesterségének színét viseli, az piszkosnak nem mondható. Fiam, pék, te, amíg lisztes vagy, tiszta vagy; öcsém, füstfaragó, te, amíg kormos vagy, szintén tiszta vagy; de amint a kéményseprő fehér vagy a pék fekete, abban a percben mind a kettő piszkos. Megértettétek?

- Igenis, meg.

- Hát mit mondtam?

- Azt, hogy egyikünk se vethet a másiknak a szemére semmit.

- Jól van. Most pedig nesztek egy-egy hatos és csókoljátok meg egymást.

A kormos legény és a lisztes gyerek összecsókolóztak. Mikor elmentek, a péknek a jobb arcán volt egy nagy fekete folt, a füstfaragónak pedig a bal orcáján egy nagy fehér folt.

Ezt hagyták egymásnak emlékül; a kéményseprő hazavitt egy kis lisztet, a pék hazavitt egy kis kormot.

A zászló.

Hallottátok-e, hogyan ért véget az Eperjesi százada?

Ez a század a Balogh Ádám brigádjához és a Szukováti ezredéhez tartozott. Vakmerő, harc-edzett legényekből állott. Hozzá tartozott Halasi Fekete Péter hajdúcsapatja, egy csomó székely s egy rakás tót. Tudtak verekedni lovon és gyalog, éjjel és nappal, szárazon és vizen. Tudtak koplalni, ha kellett. Tudtak meghalni némán, nem jajgatva, nem panaszkodva. Ha sebet kaptak, elfeküdtek egy fa alá s várták a halált vagy a segítséget. Nagyon szép csapat volt s Eperjesi főhadnagy a maga szakállára is sok híres dolgot művelt vele.

Sopron alatt éjjeli harc volt, de mivel zegernyés, rút idő jött közbe, abbahagyták és hazafelé tartottak a kőszegi táborba. Dült a zápor, mintha dézsából öntötték volna s az emberek fülük tövére húzott süveggel, a nyakuk köré csavart köpenyeggel, némán haladtak tova az éjszakában. Hajnalhasadtakor megálltak valami faluban, hogy egy kicsit szárítkozzanak. Nagy tüzet raktak, kifacsarták a köpenyeget, számbavették a hiányzókat. A falu közepén nagy tűz mellett állott Eperjesi, a melegtől gőzölgő ruhában. Az altisztek sorjában odaléptek eléje s mindegyik jelentette, hogy ki hagyta ott a fogát az éjjeli dulakodásban. Éppen valamelyik káplár beszélt, mikor Eperjesi hirtelen közbevágott:

- Nini, hát Hajmási hol van a zászlóval?

- Hajmási? Én nem láttam.

- Én se láttam.

- Ki látta Hajmásit?

- Tán bement valamelyik házba. Mikor Sopron alól elindultunk, mintha velünk lett volna.

Eperjesi fölpattant:

- Talán? Mintha? Így nem szabad beszélni Hajmásiról, aki a zászlóra vigyáz. Nézzetek szét rögtön, zörgessetek be minden házba, verjeteek föl minden bokrot, teremtsétek nekem elő Hajmásit.

Az altisztek szétszaladtak a parancsot teljesíteni. Nem telt bele húsz minута se, visszatértek jelenteni, hogy se Hajmási, sem a zászló nincs sehol. Eperjesi éppen nagyot húzott egy fakannából, mikor az utolsó ember beszélt neki. Dühösen belevágta a vizes kannát a tűzbe s majdnem ordítva így szólt:

- Hát mi történt vele? Áruló lett s a zászlóval az ellenséghez pártolt? Agyonütötték s elvették tőle a zászlót? Vagy fejbeverték, ott fekszik valami útszéli árokban a zászlóval együtt? Ezekre a kérdésekre meg kell felelni, emberek, vagy oda a becsületünk. Azt a zászlót a fejedelem külön adta ennek a századnak, mert rászolgáltunk, mert megérdemeltük. Hát most elveszítjük? Ha azt a zászlót vissza nem szerezzük, akkor én fejbőlövöm magamat, titeket pedig szélnék eresztelek. Mehet ki-ki haza vagy ahova akar, de Rákóczi fegyverét többé nem forgathatja. Azért lóra és utánam!

A kuruc csapat lázas sietséggel vetette magát lóra. S néhány perc múlva a rossz, nedves úton, feneketlen sárban csobogott vissza Sopron felé. Jaj azoknak a németeknek, akik most eléjük találnak kerülni!

A csapat közepén lovagoltak a hajduk, akiknek Halasi Fekete Péter káplárjuk százszor is ismételte, hogy anélkül a zászló nélkül, amelyet a fejedelem a maga kezével adott nekik, ő is halottnak érzi magát és az egész csapat. El tudta viselni kedves szülei halálát, nem ejtett

könnyet, mikor legjobb barátai elhullottak mellette, de ha ezt a zászlót vissza nem szerzik, ezt ő túl nem éli. Nem tesz kárt magában, de érzi, tudja, hogy megszakad a szíve. Útjukban az első akadály egy német muskétás csapat volt, mely valami kis völgyben táborozott. Mint a héja a jámbor csirkékre, úgy csaptak le a muskétásokra s nem is összevagdalták, hanem a földbe gázolták őket. Csak két tisztjüknek sikerült lóra kapni és Sopron felé elvágtatni. Egy pár kurucot leütöttek a rövid dulakodásban, a többi bús elszántsággal haladt tovább vakmerő útján. Már egészen világos volt, mikor a múlt éjjeli csatatér közelébe érkeztek. Egy kis dombról lenéztek a síkságra, melynek tulsó szélén Sopron falai és tornyai látszottak. Mikor Eperjesi az ellenségtől erősen megszállt várost meglátta, föleszmélt elbúsultságából, hátrafordult a csapathoz és így szólt:

- Legények, a mi zászlónkat talán abból a városból kell elhoznunk, amelyet nálunknál sokkal erősebb ellenség védelmez. Hát azt mondom, hogy most mindenki feszítse meg karjának legvégső erejét és úgy verekedjék, mintha a fejedelem előtt állna. Lehet, hogy sokunknak ez lesz az utolsó csatája, azért hát vagdaljon össze magának mindenki egy egész életre való németet. Mindenki nézze körül kardját, csákányát, buzogányát, pisztolyát, veresse meg a lova nyakát, biztassa meg a paripáját. Az Isten nevében előre!

Maga Eperjesi is leszállt a lóról és jól körülnézte a nemes állatot. Minden rendben volt. A katonák hasonlóképp tettek. Mindenki megvizsgálta a lovát és fegyverét, áldomást köszöntöttek egymásra, mintha hosszú időre búcsúznának el. Halasi Fekete Péter félrehúzta a vén Csopánt és így szólt hozzá:

- Öreg pajtás, ennek meg kell lenni, mert a zászló nélkül vissza nem térhetünk. Nagyon jól tudja azt Eperjesi főhadnagy is, hogy a zászlót vissza nem kaphatjuk. Nem is azért vezetett vissza minket ide, hanem azért, hogy becsülettel meghaljunk, ha már becsülettel élni nem tudunk. Isten megáldjon, cimbora!

E pillanatban Sopron felől trombitaharsogás hallatszott. Amint a kurucok odanéztek, látták, hogy két ezred dragonyos bontakozik ki rendes csatasorban. A huszárok egy pillanatig némán nézték a legalább is tízszeres ellenséget, a paripák is a fülüket hegyezték és nyugtalanul nyertettek. Úgy látszik, a hajnali kaszabolásból megmenekült két tiszt zavarta föl és készítette elő a soproni helyőrséget. Eperjesi kivonta széles fringiját, megcsókolta s így kiáltott a csapatja felé:

- Fiúk, szép temetésünk lesz. A császár legfényesebb katonáit küldi ellenünk. Hát jól van így, ezekből való cselédek masiroznak előttünk, mikor a másvilág kapuján bevonulunk. Hajrá, kuruc!

- Hajrá, hajrá! - ordított a kis csapat s a vérig sarkantyúzott lovak, mint a fürgeteg, zúdultak alá a dragonyosokra.

Még ezek magukhoz se tértek bámulatukból e kis csapat vakmerőségén, a kurucok már ott dúltak soraikban. A székely Orbán, a hajdu Csopán, vele a székelyek és hajduk elbúsult dühvel, a kengyelben állva, irtóztató csapásokat osztogattak jobbra és balra. Eperjesi első vágásra leütött egy kapitányt, aki estében vágathott csak vissza. A dragonyosok egy hirtelen kanyarulattal egyszerre bekerítették a magyarokat. A magyar csapat az első támadásra keresztülvágta magát a dragonyos ezredeken. De mikor a németek háta mögött összeszedték magukat, már a százötven legényből csak harminc élt. A magyarok gazdátlan lovai bús nyertéssel száguldottak tova a síkon.

Eperjesi kitörülte szeméből a vért és rekedten így szólt:

- Fiaim, itt balra, ebben a kis nyirfabokrosban álltunk az éjjeli harcban. Ha zászlónk nincs az ellenség kezében, akkor Hajmásival együtt itt lesz a bokrok közt. Utánam!

A véres kis csapat követte Eperjesit, átugratott az árkon s eltűnt a nyírfák között. Csakhamar valami alacsony házikóhoz érkeztek s Eperjesi nagyot kiáltott. Hirtelen megálltak s leugráltak a lóról. A házikó falának támaszkodva ült Hajmási, a zászlótartó, halva. Üveges, fénytelen szemekkel meredt maga elé, szakálla és melle csupa aludt vér volt. De a zászló nem volt sehol. És ekkor Eperjesi újra fölkiáltott s rámutatott a halottra. Akkor vették észre a kurucok, hogy Hajmásinak a jobb karja könyökben le van vágva. S megmaradt félkarja véresen és csonkán nyúlt eléjük. Fekete megszólalt:

- Látjátok. Hajmási nem engedte ki kezéből a zászlót. Még halva sem. Le kellett vágni a karját, hogy elvihessék a zászlót. Talán hatalmas keze még most is fogja, még most is szorítja. Dicsőség neked, bajtárs, hogy megmentetted becsületünket. Ha valaki megél közületek, fiaim, menjen vissza Balogh Ádámmal és jelentse neki azt, amit itt most lát. Most pedig lóra, fiúk és folytassuk a harcot.

Mire a kurucok lóra kaptak, a kis erdő már körül volt fogva. S a harminc ember ott vágatott neki a dragonyosoknak, ahol azok legsűrűbben állottak. S a magyarok Istenének szeméből kihullott egy könnycsepp, mert siratta legvitézesebb katonáinak életét...

Aki ezt elmesélte, az nem volt más, mint Bató debreceni diák, aki megmaradt Eperjesi századának a pusztulásából. Megjelent hűségesen Balogh Ádám brigadéros előtt, elmondta neki, hogyan vették el Hajmásitól a zászlót, hogyan indult el a keresésére Eperjesi az egész századával és hogyan pusztultak el mind örök dicsőségére a kuruc harci névnek. S ez a Bató diák, mikor ezt elmondta, még maga is hét sebből vérzett és Isten csodája volt, hogy még egy szikra élet szorult belé.

Damjanics katonája.

Benkő János tiszaföldvári fiú beállt honvédeknek, mindjárt az először fölállított tíz zászlóaljba. Levitték a délvidékre, mint a többi, a rácok ellen harcolni. Valamelyik ütközetben a harmadik zászlóalj közé keveredett s vagy három napon át velük küzdött és masírozott. Annyira kitüntette magát, hogy Damjanics is észrevette.

- Hogy kerültél ide?

- Elszakadtam a zászlóaljamtól és nem tudok ráakadni.

- Derék fiú vagy, megérdemelnéd, hogy a harmadik zászlóaljhoz tartozzál.

- Vegyen be őrnagy úr, ez lesz a legnagyobb kitüntetés számomra.

Már akkor a harmadik zászlóaljnak nagy híre volt. Voltak ott közlegények, akiket más zászlóaljhoz altisztnak neveztek ki, de nem fogadták el. Sőt voltak ott altisztek, akik inkább maradtak ott altisztnak, semhogy más zászlóaljhoz mentek volna tisztnek.

Dicsőség volt a harmadiknál közlegénynek lenni. Damjanics bevette Benkőt s a legény boldog volt.

1849 telén átlótték a mellét s amint szállítani lehetett, Damjanics kerített neki egy alkalmas kocsit és hazaküldte Tiszaföldvára, ahol apja, anyja és egy öccse laktak.

Szegény János meglehetősen nyomorult állapotban ért haza. A halált vitte magával a mellében. Egész nap a kemence mellett gubbaszkodott és tyúklevesen élt.

Odakint csikorgó, hideg, fehér tél volt. S Jánosban a tyúklevesnél is jobban tartotta a lelket, hogy Kossuth dolgozik Debrecenben, Bem tisztára söpri Erdélyt és Damjanics közeledik már a Tisza felé az ő győzhetetlen fiaival.

Földvarról Debrecen felé tiszta volt az út s ők minden hírt megkaphattak. A község lakói odajártak a sebesült katonához s az magyarázta nekik a dolgok állását és a háború menetelét.

Egy napon aztán temetői csönd borult Tiszaföldvára. Bevonultak a németek s a templom tornyára kitűzték a fekete-sárga zászlót.

János ágyba esett és lázas lett. Benkőné kisírt szemmel hordta ki fiától a jóféle tyúklevest. Nem kellett már annak semmi. A lélek esett ki belőle.

Nagyon rosszul lett.

Egy éjjel, sötétben, az apját szólította. Az öreg gyertyát gyújtott és odament.

- Kedves apám, érzem, hogy sirom szélén állok. Hallgassa meg utolsó kérésemet.

Az öreg a sötétség felé fordította az arcát és nem szólt. A fiú suttogva folytatta:

- Ne temessenek el Tiszaföldváron, ha meghalok. Ez a föld most ellenség kezében van. Keserű volna benne feküdni. Én szabad magyar földben akarok nyugodni. Temessenek el a cibakházi temetőben.

Itt már az öreg Benkő arcán egy nagy könnycsepp gördült végig.

- Megteszi, apám?

- Megteszem.

- Most még egyet kérek. Menjen el a paphoz. Úrvacsorát akarok venni.

És Benkő János fölvette az úrvacsorát és lelke megnyugodott. Az öreg Benkő pedig vállára vetette a bundáját és elbúsult szívvel nekivágott az éjszakának.

Maga se tudta, merre megy, mi a szándéka, de vitte valami ismeretlen elhatározás.

- Állj, ki vagy! - hangzott feléje a sötétségből.

- Magyar ember vagyok.

A szőlők közt volt s honvédelőőrsre bukkant. A fiúk előjöttek.

- Hová igyekszik, bácsi?

- Cibakházára. Hát Cibakházán már magyar csapatok vannak?

- Azok bizony, tegnap óta.

- Ki a parancsnok?

- Damjanics.

- Akkor jó helyt járok.

- Csak nem Damjanicscsal van dolga?

- De éppen hogy ő vele.

- No, akkor visszamehet az őrzéssel. Csakhogy Damjanics nagy úr ám, bácsi, nem lehet hozzá úgy éjnek éjszakáján berontani.

Az öreg Benkő rántott egyet a bundáján.

- Nagy úr lehet mással szemben, de velem nem az. Mert az én fiam is az ő katonája volt.

- Ugyan!

- Igenis, vitéz urak, most pedig a halállal vívódik szegény odaát Földváron. És ezt a halált Alibunártól hozta haza...

A honvédek elhallgattak. Fiatal gyerek volt valamennyi s talán mindegyiknek a tulajdon, aggódó édesapja jutott az eszébe...

A csapat a csikorgó havon megindult Cibakháza felé.

Amint a falu közepe táján ballagtak, egy háznak az ablaka hirtelen megvilágosodott.

- Damjanics fölkel, - szólt egy káplár, - menjen oda az udvarra és várja meg, amíg kijön.

Benkő úgy tett. Félreállt egy sarokba s nézte, hogy az udvar közepén égő nagy tűzrakás körül hogy gyülekeznek a tisztek.

Észre se vette, amikor Damjanics, akit a fia leírásából jól ismert, kilépett és a tűzhöz állt.

Egyszerre egy tiszt harsány hangon kiáltott:

- Hol van az a földvári ember?

Benkő bácsi odaállt. Damjanics megnézte.

- Maga keres engem?

- Én, kérem ássan.

- Maga egy volt katonám apja?

- Igenis, könyörgöm. Benkő Jánosé, aki Alibunárnál megsebesült.

- Emlékszem rá. Él még?

- Haldoklik. Ebben a dologban jöttem éppen.

- Mit akar? Csak röviden.

- Kérem ássan, katona urak, a fiam nagy kínba van, mer a németet tudja Földváron. Aszongya, nem tud nyugodtan meghalni, nem tud békén pihenni a földvári temetőben, ha a község német kézben van. Nem szabad föld az... nem magyar föld, amíg az ellenség zászlaja van a tornyon...

Benkő bácsi hallgatott egy darabig, aztán folytatta:

- Pedig én otthon akarom eltemetni. Oda, a nagyapja, kis testvérei mellé... ahol tavasszal olyan szépen virágzik az akác, ahová a magam, meg az anyjukom csontjait is szántam. Hadd legyünk mind együtt a halálba, ahogy az életbe együtt voltunk.

- Jól van, öreg, - felelt Damjanics, - menjen kend haza nyugodtan és mondja meg a fiának: mire a nap fölkel, Földvár újra magyar föld, szabad föld lesz.

*

És Benkő János ágyúdörgés közt halt meg, boldogan, nyugodtan. Még egyszer hallotta a husárok trombitaszavát, még egyszer hallotta a szuronyrohamra induló harmadik zászlóalj dalát s a menekülő vasas németek robogását. A kelő nap a magyar zászlót látta lobogni a tiszaföldvári toronyról. És látta bizonyára a meghalt honvéd is a másvilágról.

És Damjanics ágyúra tétette Benkő János koporsóját és úgy vitette ki a temetőbe... és mikor a fiút leeresztették öreg szülei és kis testvérei mellé, a harmadik zászlóalj negyedik százada sorlövessel tisztelgett meghalt bajtársának.